List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROSVETA

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežel, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, priliepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je številka (480) tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 479. SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE. CHICAGO, ILL., DNE 14. NOVEMBRA, (NOVEMBER) 1916. LETO (VOL.) XI.

Kaj po volitvah?

Volitve so končane in četudi pišejo kapitalistični listi,kakor da se je zgodilo nekaj zgodovinsko velikanskega,se vendar lahko pravi,da je ostalo vse pri starem. Če stanuje v Beli hiši Mister Woodrow ali pa Mister Charles Evans, je za usodo ljudstva v Ameriki prav majhnega pomena; in imena posameznih kapitalističnih advokatov v kongresu niso nič bolj važna.

Merodajno je le to, da se ni v družabnem sistemu nič izpremenilo, ampak da ostane zaščita kapitalizma enako trdna kakor doslej.

Socializem tudi pri sedanjih volitvah ni zmagal. Kaj pa sedaj?

Ni dvoma, da bo v deželi mnogo razočaranja. V mnogih okrajih so bili sodrugi zelo optimistični, in sedaj, ko se niso izpolnile njihove želje, bodo potrti. Marsikatero srce postane celo malodušno; ta in oni bo obupaval, misleč ,da socializem res nikoli ne more zmagati. Kdor pozna človeško naturo, se ne bo čudil temu.

A vendar — vse to je nepotrebno. Obup je neutemeljen in tarnanje nima zmisla. Socializem mora zmagati, ker ga zahteva nujnost družabnega razvoja. Pot do njegove zmage se lahko podaljša; nobena sila pa ne more zajamčiti kapitalizmu večnega življenja in nobena sila ne more preprečiti konečne zmage socializma.

Rezultat letošnjih volitev res ni zadovoljiv. Bilo bi neumno, če bi varali sami sebe. Dasi še niso znani vse rezultati, zlasti ne vse številke, ki so potrebne za jasno sliko, si vendar lahko mislimo, da nismo navidezno nič napredovali. V kongresu imamo zopet edinega sodruga Meyer Londona, število glasov pa tudi ne bo mnogo večje, kakor pri zadnjih volitvah. Da to izvemo, bo treba še nekaj časa čakati, zakaj detaljno štetje gre počasi in tudi socialistični glasovi so po ljubeznivi ameriški navadi v mnogih slučajih razcepljeni.

Toda fenomenalnega uspeha tudi pri glasovih ni pričakovati. Dva miljona, kakor so pričakovali nekateri optimisti, jih ne bo.

Mi jih nismo pričakovali. In kar odkrito povejmo: Bilo bi naravnost nenaravno, če bi jih bili dobili. V razmerah ni bilo nobenih pogojev za tako velikanski napredek. Mi sploh nismo bili optimisti in naš list v vsej volilni dobi izpričuje to. Storili smo svojo dolžnost po najboljših močeh, nismo se pa vdajali nobenim pretiranim nadam. Inpravzaprav bi nam bilo všeč, če bi bilo tudi drugod nekoliko manj optimizma. Bilo bi tedaj manj razočaranja, a nemara bi bilo tudi nekoliko več dela.

Sedaj, ko so volitve končane, je treba opraviti prvo nalogo, ki sledi iz njih za socialistično stranko in za vsako socialistično organizacijo. Treba je spoznati vzroke neuspeha ali nezadostnega uspeha.

Nekateri izmed njih so stari. Eden najvažnejših tiči v ameriški strokovni organizaciji. To je sploh neutešno poglavje v življenju ameriškega delavskega rzreda. American Federation of Labor je konservativna, da ne pravimo reakcionarna organizacija, Industrial Workers of the World pa nimajo moči in so politično konfuzni do skrajnosti. Pri političnih akcijah skoraj sploh ne prihajajo v poštev.

Važna je pa vloga, ki jo igra A. F. of L. V njej je organiziranih okrog dva miljona delavcev in priznati je treba, da je po številu najmočnejša delavska organizacija v Ameriki. Po številu. Sicer je njena moč v kričečem nasprotju s številom članstva.

Ta organizacija je skrajno starokopitna in spominja v marsičem na srednjeveške cehe. Možje na čelu, predvsem njen predsednik Samuel Gompers, so nepoboljšljivi nazadnjaki in zagriženi sovražniki socializma. Članstvo unij pa stoji pretežno pod njihovim vplivom.

V sedanji volilni kampanji so od Gompersa do zadnjega organizatorja z malimi izjemami vsi agitirali za Wilsona in za demokrate. Sicer je te ljudi tisočkrat slišati, da naglašajo nepolitičnost in nestrankarsstvo strokovne organizacije. Ali to velja le tedaj, če hoče kdo izpregovoriti besedo o socializmu. Gompers si pa ne da kratiti pravice, da leže za Wilsonom in berači na demokratični konveneiji, da naj gospodje olepšajo svojo platformo s par stavki o delavcih, ki nimajo praktično nobenega pomena.

Cela armada unijskih ljudi je tekom kampanje agitirala za demokrate — nekateri so propagirali republikance; unije so "indosirale" kapitalistične kandidate; unijska glasila so pisala za kapitalistične stranke.

Največja napaka bi bila, če bi to podcenjevali. Naravno je, da imajo unije s svojimi člani najtesnejše stike. Delavci čitajo njihove časopise, zahajajo na seje, poslušajo svoje voditelje, in nič čudnega ni, da se nasrkajo njihovega duha. O razrednem boju ne izvedo ničesar v unijah. Značaj kapitalističnega sistema jim ostane tuj kakor mački Marsovi kanali. Ogromna večina unijskih članov nima pojma, odkod izvira izkoriščanje, pa seveda tudi ne vedo, da bodo izkoriščani, dokler ne pade kapitalistični sistem.

Že število članstva kaže, da imajo unije mnogo več stikov z delavci kakor stranka. Neizogibni način poslovanje še povečava te stike. S tem raste tudi vpliv unij na delavstvo, katerega ne doseže vpliv stranke. In ta vpliv se uveljavlja tudi pri volitvah.

Takozvano nestrankarstvo strokovnih organizacij je nezmisel. Človek ne more biti demokrat, pa odložiti svoje demokratične nazore v garderobi, kadar gre na sejo. Unijsko nestrankarstvo je še večji nezmisel, ker tudi tisti kapitalizem, zoper čigar izkoriščanje se morajo unije bojevati, ni nepolitičen in nestrankarski, ampak se poslužuje politike baš tako v izkoriščevalne namene, kakor svoje lastninske pravice v tovarni.

Unije niso nepolitične in ne morejo biti take. Ampak politične so na napačen način, in sicer na tak način, ki škoduje socializmu. Seveda škoduje s tem tudi unijskim članom samim, ki se pa tega ne zavedajo, ker se jim v unijah zatajuje socialistična resnica.

Nedvomno je pri sedanjih volitvah unijska agitacija zelo pomagala Wilsonu. Vendar pa ne dosežejo unijski agitatorji vselej tistega uspeha, ki bi ga radi. Prav v Chicagi smo že opazovali, da so bili izvoljeni natančno nasprotni kandidatje od onih, ki so jih priporočale unije. Zgodi se včasi, da se člani zaveličajo lepih besed svojih voditeljev, če jim je n. pr. kakšno razočaranje še v živem spominu. Ker pa niso dobili v svoji organizaciji niti najmanjše politične izobrazbe, ampak so bili še odganjani od nje, tudi v takem slučaju ne najdejo prave poti, ampak jih vodi le ,kljubovanje, ki pa ni nikakršen vzgojevalen faktor.

Problem je torej ta, kako naj pride stranka bolj v stik z delavstvom. Kako naj se doseže, da ne bo delavec svoje unijske uradnike poslušal vse leto, socialistično besedo pa slišal komaj vse sve, te čase enkrat.

V večini evropskih dežel je ta problem rešen s tesnimi stiki, obstoječimi med strokovno organizacijo in politično stranko. V krajih, odkoder smo večinoma mi prišli, je strokovna organizacija kljub svoji samostojnosti skoraj del sranke. Član strokovne organizacije se takorekoč lahko smatra za socialističnega volilca. Vzajemnost je tako popolna, da priporoča strokovna organizacija svojim članom odkrito, naj se politično organizirajo; stranka pa zahteva od svojih članov, da so strokovno organizirani. In ta vzajemnost je rodila najboljše sadove.

V Ameriki ni teh stikov in vsaj za nekaj časa se problem ne bo mogel rešiti na ta način. Ali s tem ni rečeno, da ga ni treba rešiti. Nasprotno. Rešiti se mora v interesu stranke in v interesu delavstva.

Kakršne so sedaj razmere v unijah, pač ni mogoče doseči tistega tesnega stika med njimi in socialistično stranko, kakršnega smo bili vajeni v Evropi. Toda te razmere niso ustvarjene za večnost. Polagoma se opažajo izpremembe. Na konvenecijah A. F. of L. se pojavlja naraščajoča opozicija proti nazadnjaškemu vodstvu. Pri raznih društvenih volitvah dobivajo reakcionarni kandidati napredne protikandidate. Treba je torej delati na to, da se pospeši ta proces.

Navedena dejstva pričajo, da so v unijah socialisti, četudi danes še ne v večini. Le od znotraj se more strokovna organizacija reformirati; to delo morejo opraviti le njeni člani, ki so socialisti. To se pravi: Oni morajo postati agitatorji v unijah. Tupatam je treba nekoliko poguma za to. Ali zabraniti jim tega ne bo mogoče, ako se poslužijo pravega načina. Ako imajo eni pravico propagirati wilsonizem, imajo drugi pravico, govoriti za socializem. Iz unijskih članov se ne bodo nikjer tako uspešno napravili socialisti, kakor v unijah samih.

To je ena stran problema, ki pa s tem še nipopolnoma rešen. Druga stran označujejo številke. American Federation of Labor ima okrog dveh miljonov članov, socialistična stranka jih ima stotisoč. S tem zadenemo na vprašanje strankine organizacije.

O tem in o drugih naukih volitev bomo govorili prihodnjič.

Wilsonova zmaga.

Tri hude dni je prebil Woodrow Wilson zadnji teden, preden je bil ugotovljen rezultat, da je zopet izvoljen za predsednika Zedinjenih držav. Zelo tesno je šlo, tako da se do zadnjega trenotka niti on niti Hughes nista mogla vživeti v misel na poraz. Šele ko je bil znan definitivni izid glasovanja v Californiji, je bilo gotovo, da bo Wilson še štiri leta krmaril ladjo Zedinjenih držav. Nekoliko teže pojde pač kakor prva štiri leta, ker ne bo v kongresu več tiste prevladujoče demokratične večine, kakor doslej, in to ne bo zanj posebno prijetno, zakaj že v zadnjih zasedanjih se je večkrat zgodilo, da so se nekateri demokratje postavljali proti njegovi politiki. Ob skrčeni demokratični večini in povečani opoziciji pa postanejo taki odpadi lahko ravno v važnih vprašanjih odločilni.

Baš tu se lahko opazuje, kako malo politične zrelosti je še v Ameriki, kjer so še vedno imena predsedniških kandidatov glavna gesla ob volitvah. Ta imena dobivajo nekakšno magično moč in volilci pričakujejo od njih čudeže. Vsak trenotek je človek lahko slišal: "Glasoval bom za Wilsona. Če bo Hughes izvoljen, pridejo slabi časi"; ali pa narobe: "Jaz sem za Hughesa, če zmaga on, se bo dobro zaslužilo." Nihče od vseh teh modrijanov ni znal povedati, zakaj bodo dobri časi, če bo Wilson izvoljen, in slabi, če bo Hughes, ali pa nasprotno. Nekje so ljudje slišali take besede, pa jih ponavljajo kakor papige.In s takim prepričanjem glasujejo.

Človek se še ne čudi, da ne vedo ničesar o gospodarskih zakonih, o gospodarskih vplivih, o vzajemnih zvezah gospodarskih reči. Ampak mase nimajo niti pojma o predsednikovih funkcijah. Najabsolutnejši monarh na svetu nima toliko moči, kolikor je pripisujejo svojemu predsedniku. Že o kompetenci kongresa se jim komaj kaj sanja in volitev poslancev, senatorjev itd. ima za večino teh "zavednih" volilcev le lokalen pomen.

Prav letos se je moglo najbolje opazovati, kako sta imeni Wilson in Hughes pogoltnili vse, kar bi moglo zdramiti politično zanimanje. Basi kapitalističnih strank poznajo svoje ljudi in še nikdar se jim ni tako posrečilo, da jih fascinirajo, hipnotizirajo z imeni svojih kandidatov kakor letos. Govorilo se je tekom kampanje o marsičem: ali z vsako rečjo na svetu sta bila spojena predsedniška kandidata. Evropska vojna — Wilson in Hughes; Mehiko — Wilson in Hughes; Hyphen — Wilson in Hughes; prosperiteta — Wilson in Hughes; bodoči mir v Evropi—Wilson in Hughes. Wilson je za demokrate, Hughes za republikane nadomeščal vsegamogočnost božjo.

To se je gonilo tako dolgo, da so bili demokratje in republičani v popolni vročici in nesposobni za vsak trezen in resen premdarek.

Republičani so storili Wilsonu največjo uslugo s tem, da so takoj ob začetku volilne kampanje koncentrirali vso svojo težko artilerijo proti njegovi osebi. Hughes se je vozil po deželi in govorančil, a vsaka tretja beseda mu je bila Wilson. Če se zbero vsi njegovi govori, kar jih je imel od vzhodnega do zapadnega obrežja, se ne bo našlo v njih toliko političnih idej, kolikor jih je spraviti v en sam časniški članek. Ampak Wilsonova nesposobnost je bila njegova večna nota.

V demokratičnem taboru so se ustrašili in organizirala se je velikanska obramba njihovega predsednika. V par mesecih je Wilson zrasel do zgodovinske velikosti. "Od Lincolnovih časov še ni bilo tako važnih volitev, kakor so sedanje. Od Lincolna ni imel še noben predsednik takih nalog kakor Wilson. Razun Washingtona in Lincolna še ni imela Amerika takega predsednika, kakršen je Wilson."

Čimbolj so republikanci trdili, da je Wilson popolno duševno revše, prava ničla, tembolj so ga demokratje napihovali, da bi napravili velikana iz njega.

Ne eni ne drugi niso imeli prav. Wilson ni idiot, kakor so ga slikali republikanci. Naučil se je vsega, kar je bilo potrebno za njegovo stroko. Ko je bil na vseučilišču, je izpolnjeval svoje profesorsko mesto. Napisal je par reči, ki so zaslužile, da so bile tiskane. Wilson se je tudi kot predsednik v par slučajih pametno obnašal. Bilo jo n. pr. v. redu,da je vetiral reakcionarni naseljeniški zakon. Prav je bilo, da ni napravil vojne z Nemčijo popolnoma neizogibne.

Toda če človek ni kretin, zato še ni ženij. In kdor je dober profesor, še ni dober prezident Zedinjenih držav. Kdor ne strelja vsak dan kozlov, še ni dokazal, da je vedno moder. In Wilson je storil kot predsednik veliko več neumnega in slabega kakor pametnega in dobrega.

Ampak Wilsonove napade so bile take, da bi jih opravičeno, s stališča ljudstva, lahko kritiziral socialist, ne pa republikanec. Hughes je obsojal Wilsonovo mehiško politiko; tudi mi jo obsojamo. Toda razlika je kakor noč in dan. Hughes pravi, da je bil Wilson premalo energičen; tudi mi pravimo to. Ali Hughesu se je zdel premalo energičen napram Mehiki, nam pa napram ameriškim hujskačem. Hughes mu je očital, da ni šel osvojit Mehike, mi mu očitamo, da je po nepotrebnem pošiljaj vojaštvo čez mejo.

Wilson je bil slab predsednik s stališča ljudskih interesov; za kapitaliste je bil če ne izvrsten, vendar dober predsednik. Nasprotstvo proti njemu prihaja le odtod, ker je med kapitalisti konkurenca in so si včasi interesi posameznih kapitalističnih skupin nasprotni. In ko so tisti, ki so zadovoljni z demokratično taktiko, opazili način republičanske, kampanje, so dvignili huronski krik: Kaj? Našega Wilsona nam hočete vzeti? Našega ženialnega, našega uspešnega, našega dobrega Wilsona?

Od republičanske strani so postajali napadi še besnejši, na demokratični so se lestve za Wilsona še bolj vzpenjale do nebes, in tako je to šlo, dokler ni vse tulilo: "Wilson!" — "Hughes"!— in dokler ni vse mislilo, da je sedanjost in bodočnost Amerike odvisna od teh dveh imen.

Demokratje bodo seveda sedaj trdili, da so zmagale Wilsonove zasluge. O teh zaslugah je spametno govoriti.Drobnoględi so dandanašnji že zelo izpolpolnjeni, ampak tudi z njimi ni najti mnogo teh zaslug. Veliko bolj se ima Wilson za svojo zmago zahvaliti svojim nasprotnikom, ki so s svojo čudovito taktiko omogočili, da se je kratkovidnim volilcem boljinbolj prikazoval kot velikan.

Sedaj, ko je rezultat znan in ga tudi tistih par glasov milničarjev z meje ne more več izpremeniti ,so ljudje, ki so glasovali za Wilsona, navdušeni. To veselje jih lahko privoščimo, ker ne bo dolgo trajalo. Hipnoza volilne agitacije in pijanost navdušenja bo minila, sledil pa bo neizogibni maček.

Wilson bi bil v resnici lahko tako velik, kakor so ga naredili demokratje v časaziji, pa vendar ne bi mogel izvršiti niti malega dela čudežev, ki jih pričakujejo ljudje od njega. Wilson nima usode sveta v rokah, kakor je Hughes ne bi imel. Wilson ne more ustaviti kapitalističnega razvoja, kakor ga Hughes ne bi mogel. Wilson ne more dovesti evropske vojne do tistega konca, ki bi bil za ameriške interese najboljši, in Hughes ne bi mogel tega. Wilson ne more ustvariti prosperitete, kakor je ne bi mogel Hughes, ker ni prosperiteta odvisna od volje nobenega posameznega človeka, ampak od pogojev, katerih nima noben predsednik v roki.

Kar je pa glavno je to, da bo stal Wilson na podlagi kapitalističnega sistema, kakor bi bil ostal Hughes. In na tej podlagi bo stal tudi kongres, njegova večina in njegova opozicija. Privatno lastništvo proizvajalnih sredstev zagovarjajo republičani in demokrati; s tem je pa določen njih kapitalistični značaj.

Kaj pomeni, če zarohne demokrati včasi zoper truste in sklenejo celo kakšen protitrustovski zakon. Če so tovarne, plavži, zemlja, jame, stroji, železnice v privatnih rokah, je popolnoma vseeno, če se imenujejo lastniki trust, ali pa če so na papirju zapisana razna imena. Le z bogastvom je mogoče posedovati take reči; in če je za ustanovitev te ali one industrije treba več bogastva, nego ga ima posameznik, se bo na kakršenkoli način združilo več bogastev v eno, da doseže svoj cilj.

Dokler je pa tako privatno lastništvo mogoče, je izkoriščanje neizogibno, ker je brez izkoriščanja profit nemogoč. Izkoriščanje delavca producenta in delavca konsumenta, prenizke plače in previsoke cene — to so posledice kapitalističnega sistema. Tega tudi Wilsonova zmaga ne izpremeni.

Edino zmaga socializma more temu napraviti konec. Ne Bensonova, Londonova ali Debsova zmaga, ampak zmaga socialističnega sistema nad kapitalističnim, nadomestitev privatne lastnine s skupno, odprava človeškega izkoriščanja more napraviti dobre čase.

Volitev je pokazala, da je masa ameriškega ljudstva še daleč od tega spoznanja. Žal da bo drago plačevalo svojo nevednost in politično brezbrižnost.

Iz Berlina je prišlo 4. novembra poročilo, da se je dr. Konstantin Dumba, bivši avstrijski veleposlanik v Zedinjenih državah, odpovedal diplomatični službi. Drugi dan je pa brzojav sporočil, da je Dumba umrl. Ker je težko verjeti, da bi ga bila nenadoma umorila žalost zaradi izstopa iz diplomacije, ko je prebil svoj odhod iz Amerike, bi bilo soditi, da je bil že prej bolan. In tedaj se skoraj zdi, da se je zgodilo nekaj podobnega kakor svojčas z grofom Aehrenthalom. Ta je bil težko bolan in je vložil svojo demisijo. Toda cesar je ni sprejel in posli zunanjega ministrstva so se provizorično vodili brez šefa. In šlo je. Ali ko je bil Aehrenthal na smetni postelji, so naenkrat spoznali, da ne gre, in par ur, preden je izdihnil,je dobil obvestilo, da je cesar "blagovolil" sprejeti njegovo demisijo in imenovati Berchtolda na njegovo mesto. Vpričo te "rahločutnosti" je tedaj nekdo citiral Schillerjeve besede "Dauk vom Hause Oesterreich." Prav tako je, kakor da se je "hvaležnost avstrijskega doma" ponovila tudi v Dumbovem slučaju, kar navsezadnje ne bi bilo posebno čudno. Habsburžani so se vedno radi ravnali po besedah "Der Mohr hat seine Schuldigheit getan, der Mohr kann gehen."

Rekli so, da omogoči izstop Dumbe iz diplomatične službe imenovanje novega veleposlanika za Ameriko. To se pravi, da niso hoteli užaliti Dumbe s tem, da mu imenujejo naslednika, dokler je še on diplomat. Da so v Avstriji tako sentimentalni, ne bi bili verjeli.

Na Velehradu na Moravskem so jezuiti odprli "apoštolsko šolo." To je privatna gimnazija, v kateri hočejo dijake vzgajati v jezuitskem duhu. Vojne razmere znajo torej jezuiti v Avstriji izrabljati. Če vemo, da imajo jezuiti celo v katoliški cerkvi sovražnike, si lahko mislimo, kakšen je tisti duh, v katerem hočejo vzgajati dijake.

Angleško uradno poročilo pravi, da znašajo nemške izgube od začetka vojne po uradnih nemških izkazih 3,755,693 mož, vštevši častnike. Od teh jih je bilo ubitih 910.234. Vračunane pa niso izgube kolonijalne vojske in mornarice. Meseca septembra so znašale nemške izgube 199.675 mož, med temi 34.321 ubitih. — Za en mesec bi tudi to zadostovalo.

Najvišje vojno sodišče je odbilo priziv sodruga dr. Liebknechta, ki je bil obsojen na štiri leta in en mesec ječe.

Pred kratkim so časopisi poročali, da je neki letalec vrgel bombo na vlak, v katerem se je peljal nemški kajzer. Strojevodja je bil ubit, Viljemu se pa ni nič zgodilo.

To je pač za vse nevernike očiten dokaz, da ščiti kajzerja božja roka. Ampak ta roka bi se bila že lahko malo bolj raztegnila, da bi bila zaščitila še strojevodjo.

F. C.:

Plemenska vprašanja.

Angleška javnost in žurnalistika se zanimata v zadnjih letih v veliki meri za južnoafriško vprašanje in nedavno je bila posvečena cela številka "Timesa" temu problemu. To je razumljivo, kajti gospodarski pomen južnoafriških kolonij je za Britanijo neprecenljiv in njih izguba bi bila za Anglijo nenadomestljiva in usodepolna.

In dalje: dočim stoji Anglija v Južni Afriki pred rešitvijo važnega problema, postaja situacija v Indiji vedno bolj grozeča. Le brutalna sila vzdržuje danes angleško gospodstvo nad deželo nesrečnih Hindov. Protiangleško gibanje raste, in kdo ve, kako bo za 20—30 let? Indijska mladina, ki študira na evropskih univerzah, se vrača domov z gesli demokratizma in odtrganja Indije od Britanije. Saj ni mogoče, da bi se kup angleških vojakov in kolonistov mogel ustavljati skozi stoletja prodiranju miljonov ljudi!

Države, ki se pečajo s svetovno kolonialno politiko, stije pred vrsto problemov, ki na nje ne daje veda dosedaj zadovoljivih odgovorov. N. pr. vprašanje aklimatizacije in vprašanje vplivov križanja posameznih plemen. Skoro neverjetno je, kako važno vlogo igrajo pri aklimatizaciji ne le razlike posameznih plemen, ampak večkrat tudi narodnosti. V Algiru n. pr. uspevajo prebivalci južne Francije, dočim prebivalci severne Francije ali Nemci sploh niso dostopni aklimatizaciji. Antilski otoki njso za Angleže, dočim Portugalci uspevajo tam izmorno itd. Značilen primer sposobnosti aklimatizacije so n. pr. cigani, židje, turški rodovi, Kitajci, Indijanci. Ravnotako je tudi dostopnost nekaterim boleznim odvisna od plemena, ki mu kdo pripada. O Romunih se n. pr. trdi, da ne podlegajo tako lahko malariji. Kitajci so mnogo bolj obvarovani pred sifilitičnim okuženjem, kot Evropejci, zamorci in njih mešanci so obvarovani pred rumeno mrzlico, zato pa lažje podlegajo kugi in tuberkulozi. Narodi, ki so na najnižji kulturni stopnji, so dostopni revmatizmu, mrzlici in epidemičnim boleznim. Zato pa kažejo ranjeni veliko trpežnost.

Nič manj zanimiv ni problem križanja in usode mešancev. Vraz je v svojih predavanjih vedno trdil, da je bodočnost v srednji Ameriki in v nekaterih državah južne Amerike mešancev. Toda križanje ne vpliva vedno ugodno, radi tega je težko kje govoriti o bodočnosti mešancev. S križanjem Avstralca in Evropejca se dajo vzgojiti dve, k večjemu tri generacije. V Senegalu uspevajo sicer otroci iz krvi belokožcev in črncev, toda ako bi prenehalo nadaljnje osveževanje krvi z belim ali črnim plemenom, bi postali njih potomci kmalu neplodni. Ravnotako ne daje križanje med Zamorci in Indijanci takega potomstva, ki bi bilo sposobno vzdrževati se dalje. Pri večini antropologov prevladuje nazor o slabem vplivu križanja, posebno med preveč različnimi tipi, kar trdi n. pr. Hovelacque in Hervé. Med zagovorniki križanja navaja zlasti Topinard v dokaz svoje trditve evropske narode, ki so danes prav za prav plod neprestanega križanja. Ravnotako Mavri, Španci in tudi v rumenem plemenu ni naroda, ki bi ne bil križan; ravnoisto moremo zasledovati v Afriki in drugod.

Svoj čas so se evropski antropologi mnogo ukvarjali s študijem vplivov, ki jih je imelo križanje na evropske narode, in mnogi so se odkrito izrazili, da Evropejci, ali vsaj posamezne narodne skupine degenerirajo. Gobineau in ž njimi Nott sta prepričana, da se z neprestanim križanjem pospešuje proces degeneracije in da se bližajo evropski narodi počasnemu izumiranju. Isto se je reklo o Slovanih, o romanskih plemenih in o Nemcih. Posebno Slovani so po mnenju Gobineaujevem sprejeli največ tuje krvi in so tedaj predani pogubi. Teorije naših slovanofilov se glase drugače, ti verujejo seveda v slavno bodočnost Slovanov. Ne smemo govoriti tako splošno, kakor govori Gobineau, a na drugi strani se tudi ne smemo tako nekritično omamljati s teorijami o višjem poslanstvu Slovanov. Giddings in drugi so nasprotno mnenja, da mešana so plemena bolj razvita in močnejša, in da ustvarja mešanje narodnostno večjo trpežnost. Problem, ki se ravno tako tiče nas, kakor Madjarov in cele vrste drugih. Danes tudi verujemo, da odločuje vsak narod sam o svoji usodi, da tedaj odloča njegova volja tudi v teh stvareh. Nehote se tu spomnimo Masaryka, ki pove v svoji brošuri "O alkoholizmu" nazor nekega nemškega duhovnika, ki pravi o boju med Poljaki in Nemci: "Bodočnost je onega naroda, ki bo manj pil."

Kam vede strah pred degeneracijo, vidimo najbolje na Madjarih. Že Palacký jim je prorokoval, da so obsojeni na pogin med narodi, ki jih obdajajo, in odtod ono blazno hrepenenje po osveževanju svoje krvi s slovansko in židovsko. Strah pred poginom jih je dovedel do brutalnosti, ki se od nje vsakdo obrne z gnusom. Čitajte le Kalalove spise s Slovaškega, kako kupujejo Madjari na Slovaškem za 20—30 K deklice, napravljajo iz njih v svojih "vzgojevalnih zavodih" navdušene Madjarke in jih na to oddajo v zakon madjarskim rokodelcem.

Profesor bazelske univerze Bunge smatra rastočo nesposobnost žen, da bi dojile svoje otroke, za znak degeneracije arijskega plemena, ki se odigrava istočasno s pokvarjanjem zobov, s širjenjem tuberkuloze in duševnimi boleznimi; trdi n. pr., da čim več alkohola povžije oče, tem več jemlje svoji hčeri sposobnost dojenja. Po Bungeju degenerira tedaj arijsko pleme posebno pod vplivom alkohola; toda proti njemu je naglašal že prof. Maks Gruber na budapeštanskem kongresu leta 1910, da se stopnjevanje degeneracije ne da natančno določiti. Največjo nevarnost za kulturne narode vidi v tem, če bi se ugodne varijante ne množile v zadostni meri, ako bi tedaj zdravi ljudje bodisi imeli potomstvo nesposobno za življenje, bodisi da bi ostali sterilni. V Ameriki je privedla skrb za preprečenje degeneracije nekatere države Unije do tega, da se je izdala cela vrsta zakonov v svrho varstva narodnega življenja pred škodljivimi vplivi; po teh zakonih so n. pr. razne bolezni (kakor sifilis, epileptika) resna ovira za poroko in prestopek tega zakona se kaznuje z globo ali zaporom.

Važno je nadalje vprašanje, ki se tiče v enaki meri vseh plemen, namreč v kakem razmerju je kultura s telesnim razvojem. Brez dvoma v neugodnem, kajti večkrat pretirane zahteve znatno škodujejo zdravemu razvoju telesa. Zraven tega pa se rapidno množe živčne bolezni in se ustvarjajo manj vredni elementi, in posledica tega je seveda padanje plemena, pojemanje moči in gibčnosti, širjenje tuberkuloze, krafkovidnosti, bolezni prebavljalnih organov itd.

Končno, ako že govorimo o degeneraciji, je zanimivo dejstvo, da izkazi bolniških blagajn v Avstriji jasno pričajo o padanju odporne sile proti boleznim, o padanju življenske sile med delavstvom in v obče o padanju fiziološke energije med revnejšim prebivalstvom, — in vse to je v zvezi z današnjo kapitalistično ero. Ne da se zanikati, da se v industrijskih krajih res pojavljajo znaki degeneracije. Umrljivost avstrijskega delavstva je mnogo večja od umrljivosti nemškega, iz česar moremo sklepati, da je nemško delavstvo telesno močnejše in mnogo bolje ohranjeno od našega. Toda dasi se tudi pri nas pojavljajo znaki degeneracije, ni nam treba še obupati, kajti treba nam je le spoznavati vzroke in stremiti za tem, da jih tudi odstranimo. Res je sicer, da imamo na eni strani tudi sredstva, da to padanje preprečimo, da torej skrbimo za boljši razvoj plemena, in sicer tako, da skrbimo za to, da se škodljivo potomstvo preveč ne pomnoži.

Plemenski kongres je doprinesel mnogo novega k spoznavanju človeka, naroda, plemena, ljudstva. Veda je mnogo napredovala, a v medsebojnem razmerju narodov, kakor tudi v razmerju človeka do prirode, ostaja vedno še mnogo nerešenih problemov. Toda ene smemo pričakovati od civilizacije 20. stoletja: da dovede izobraženca do tega, da bo gledal na pripadnika drugega plemena kot človek na človeka, t. j. da bo v njem videl bitje, ki mu je bližnji, ki stoji zraven njega in ne pod njim. In prvi korak k takemu spoznanju in zbližanju je londonski kongres.

Nova vlada v Avstriji.

Na Stuerghkhovo mesto je bil v Avstriji Koerber imenovan za ministrskega predsednika. Ker je že bil svojčas na tem mestu, ni novince, in v normalnih razmerah bi se po njegovem imenovanju lahko presojal bližnji politični razvoj v Avstriji. Koerber ima nedvomno nekaj več talentanego ga je imela večina mož, ki so bili pokliceni, da vodijo habsburško politiko. Zlasti o gospodarskih vprašanjih razume nekaj več od raznih grofov in baronov, ki so predsedovali avstrijskemu ministrstvu. Tudi nekoliko več hrbtenice je imel. To je bil pravzaprav glavni vzrok, da se je svojčas umaknil s pozorišča svojega delovanja. Ni se namreč hotel ukloniti predrzno prenapetim zahtevam ogrske vlade, ko je šlo za obnovitev avstro-ogrske pogodke.

Tudi Koerber pač ni bil svetnik. Da bi povečal svoj dispozicijski fond, je na primer velikim kapitalistom prodajal plemstvo. Med to gospodo se že najdejo taki, ki plačajo radi kakšnega pol miljonča za baronski naslov, in Koerber je izrabil to človeško ničemurnost za namene svoje vlade. Nihče mu ni očital, da bi bil izrabljal svoj uradni položaj za osebno korist, kakor marsikdo drugi. Ali plemenito se tudi to pridobivanje denarja za vlado ne more imenovati. Koerberjevo ravnanje pa postane razumljivo, če vzamemo avstrijski sistem v poštev. Parlament dovoljuje vladi takozvani dispozicijski fond, o katerem ji ni treba javno polagati računov. Ves svet ve, kakšnim namenom služi ta fond, ki je dobil priimek "Reptilienfond" in ki bi se v Ameriki imenoval graftarski fond. V prvi vrsti se dajejo iz njega subvencije vladi prijaznim listom. Nekateri ministri so ga še vse drugače rabili; subvencionirali so na primer opozicionalne liste, da so pisali v važnih vprašanjih za vlado in tako korumpirali javno mnenje. Podkupovali so opozicionalne političarje. Rabili so nekontrolirani denar za volitve i. t. d.

Obstanek dispozicijskega fonda, proti kateremu so pravzaprav le socialisti nastopali, je sam ob sebi korupcija. Ako se vladi priznava pravica, da podkupuje časopise, ki so pripravljeni pisati danes za tega in jutri za drugega, hvaliti danes črni zakon, jutri pa belega, je s tem vladi podeljen privilegij za falsificiranje javnega mnenja in korupcijo. Tako pa tudi ni čudno, da izkuša vlada izrabiti ta privilegij do skrajnosti in ga po možnosti povečati. Znesek, ki ga parlament dovoljuje za to kupovanje duš, je navadno premajhen in potrebe rastejo neprenehoma. Kapitalističnih časnikarjev, ki bi radi zajemali iz takega korita, se ne zmanjka. In vlada gleda tedaj, da si odpre "postranske vire."

Tako je bila tudi Koerberjeva metoda razumljiva, in te praktike bodo ostale, dokler bodo imeli reptilski fond in dokler bo veljala načelo, da ni vlada le gospodinja, ampak gospodovalka.

Če odvrnemo oči od te v sistemu utemeljene bolezni, te laj lahko priznamo, da spada Koerber med boljše političarje meščanskega razreda v Avstriji. Ali to bi imelo pomen v normalnih razmerah, ne pa v sedanjem vojnem času in vpričo absolutizma, ki je sedaj uveljavljen v Avstriji.

Navidezno ima ministrski predsednik sedaj večjo moč kakor v miru. Parlamenta ni. Vlada in cesarske naredbe nadomeščajo zakonodajstvo. Vprašanje, kdo je na čelu vlade, ki opravlja vse, se zdi torej posebno važno. Ali to je le dozdevno. V Avstriji je sedaj koraj vseeno, če se ministrski predsednik imenuje Beck, Hohenlohe, Weisskirchner, Stuergh ali pa Koerber. Vsi drugi interesi so podrejeni vojni in zunanjim razmeram. V vprašanja vojskovanja se nima avstrijski ministrski predsednik kaj vtikati; tu govorita Viljem in Hindenburg. V zunanjih zadevah govori nekoliko — ne veliko — Burian; kako ima govoriti, mu pove Tisza, za vprašanja, ki bi mogla postati kritična, je pa merodajen Berlin.

Ko je bil Koerber prvič ministrski predsednik, je kazal nekoliko spoštovanja do ustavnosti. Sedaj sploh ni ustave v Avstriji. Še nikdar ni bil ministrski predsednik na Dunaju tako v popolnem zmislu besede sluga, kakor sedaj. Koerberjevo imenovanje, ki bi bilo v normalnih razmerah značilno, je sedaj skoraj brez pomena.

POTRESNA POVEST.

Spisal **Podlimbarski.**

Deklic ni plašila misel, da se jima nabere let; igraje sta si jeli našeptavati imenitne tajne reči na uho.

Zdajci pa so zapustile Martanove tanke ustnice kadečo pipo in osokolivši se je togotno pljunil pod mizo, češ: vrag vzemi vse te nepotrebne otroške nežnosti! Pa je nekako razgnevljen poklical vina. Klic po pijači je razvozlal jezike tudi ostalim gostom in vsi so se pokorili zgledu modrega moža. Urni Smole je vsem ugodil. Nastal je hrup v sobi, ki je mahom nadkrilil šepetanje za vrati. Smoletovina pozornost se je vedno bolj nagibala od deklic k gostom, ki so začeli pomenek o kitarstvu, koliko in komu nese dobička, ali ga bo kdaj konec ali nikoli, in kam li gre toliko slamnikov.

Pokazalo se je tedaj, da so mladi ljudje — otroke jih je imenovala Smoletova — res zelo izvedeni v porabi vsake prilike, ki se jim ponudi, da morejo za hrbtom starejših, če ne z besedami, pa vsaj z očmi povedati si svoje skrivnosti. Ko je Tone videl, da so kmetje zadolbeni v pogovor o kitah, se je ohrabril in pogledal za duri. In divno je bilo to, kar je videl: izza Smoletovine rame je kukalo nanj dvoje jasnih, živih oči izpod belega čela; in smejale so se te čudovito izrazne oči in njemu se je smejalo od njih na duši. No, precej je skromno potopil svoj pogled, ker koketstvo ni bila njegova najkrepkejša stran.

Takšen štor! — vzklikne morda nevoljno naša prekrasna bralka, ako Bog nagradi naš trud s katero. Zato moramo povedati, da je Toneta tisti večer še večkrat zapeljal njegovega srca glas, da je pogledal tja za duri in da je vselej zagledal tam dvojico leskečih zvezdic, ljubo strmečih vanj. Naposled je temu igranju naredila konec Polonica; menda se je naveličala stati in je spanec že zahteval svoje: podrezala je sestrično in ji namignila na vrata.

Rezika je vstala.

"Ostani še pri nas, če se ti poljubi!" je dejala Smoletova z laskavim glasom, in Rezika je zopet prisedla na kraj klopi. Z belimi prsti je pobirala drobtine po mizi in redkokdaj je še pogledala na Toneta, ki je, igraje se z buticо svoje palice, s svetloumnimi očmi gledal v pivsko družbo.

Kmalu se je pa tudi Rezika naveličala zatohle sobe.

"Ali si že zaspana?" je vprašala teta. "No, pa pojdita spat in pazita na luč, da ne zatrosita ognja!"

Deklici sta tiho, skoraj po prstih odšli. Odpiraje vrata, sta seveda še enkrat dobili priložnost, pogledati nazaj po sobi.

"Pa s ključem se zaprita!" je klicala za njima Smoletova.

"Da naju volk ne ukrade," je odgovoril tanki dekliški glas v veži.

In šli sta po stopnicah v podstrešno sobo, veselo hihikaje, kakor bi bili završili prav zabavno ekspedicijo.

Kmetom je nekako odleglo, ko so se čutili proste ženskega vpliva. In nagli je Maren glavo na stran, kakor bi poslušal svojo lastno misel, pa je momljal, grudeč kolačevo skrojo: "Ljudje božji... Cijazovec... ta bo pa lahko plačeval davke... a?"

Tone se je pomel na stolu, češ: zdaj pride pa naša zadeva na vrsto.

Ni se motil, ker precej se je obrnil Maren do njega, rekoč: "Tone, ne zameri mi, če te vprašam, ali je res, kar se govori po vasi, da pri vašem kozolcu tolarji padajo z neba? Krulčev Peter pravi, da je sam videl, in tudi drugi govore tako. Menili smo se poprej o tem, ali jaz tega ne morem verjeti in ne verjamem."

"Le verjemite, oče! Vse je res, kar pravijo ljudje, in pa še več," je pohitel Tone ter si nalil vina. Dasi je ljubil in čislal kmete in uvaževal pravilo, ki pravi, da bodi v cerkvi s svetniki, v krčmi pa s pijanci, mu vendar kmetska vsiljivost ni šla vselej k srcu.

"Pa to nam povej, kaj to pomeni, ker kaj takega se ni slišalo še, odkar svet stoji!"

"Kaj bo pomenilo? Bog nas je spoznal za vredne in je videl, da potrebujemo, pa je odprl svoje okno. Danes kaplja, jutri pojde morda curkoma." Tone je moško dvignil glavo, odpil in hitro pogledal po pivcih, razbiraje, kakšen učinek so vzbudile njegove besede. Široko odprtih ust so gledali pivci vanj, le Martan je zrl v mizo.

"Ne zavidam Cijazovcu, če kaj pobere, česar ni sejal," je rekel Maren ter se z rokama oprl ob mizo in sklonil nevoljen, da ni zvedel, kaj pomeni ono čudo pri kozolcu. "Vsak bi rad pobiral takšno cesarsko svetlost. Cijazovec dosti pridela, pa mu tudi dosti ven gre."

"Pač je tako pri nas kakor povsod na kmetih: z vozom not, z vozom ven!" se je odrezal veselo Tone.

Ta veselost pa še ni prestrigla Marnu nameravanega pozvedovanja. "Tako bi jaz rekel, da tisti denar le ni od Boga, ki pade meni nič, tebi nič človeku na nos. Zakaj Bog nas je obsodil, da v potu svojega obraza jemo svoj kruh, in on že ne pripusti, da bi od strehe kapalo tisto, za kar treba trdo delati."

"Bog nam daj obilo takih okroglih, ker le od njega morejo biti, ko padajo z neba," je hladnokrvno odgovoril mladenič.

"Oj, tudi je mogoče, da vrag preobrača tam svoje kozolce," je menil Maren ter pogledal na modrega Martana, iščoč pri njem pomoči.

"Naj jih preobrača, da se mu siplje le denar iz žepa!" je dejal pikro Martan, prebudivši se iz globoke misli. Na tihem je zavidal Cijazovcu takšno dobroto. Tudi modrost, kolikor je nje na svetu, ni prosta zavidnosti.

In zopet so se pokorili kmetje prvaku Martanu in, pustivši vnemar pregrešne Cijazovčeve tolarje, so izpregovorili o drugih bolj prijetnih in poučnih stvareh. Pogovorili so se o velikem snegu pretekle zime, o zimskem posevu, ki ga kaže podorati, ker je pozebel, o Cuckovem kožuhu, v katerem je šel včeraj izprevodu. Le ml. Anžič se za vse te pogovore že nič ni menil. Smatral bi ga kdo za moderu kip, v nagliei izklesan, predstavljajoč bednega in mršavega socijalnega demokrata, tako nemo in prihuljeno je sedel pri Krulčevem Petru. Nič ga ni zanimalo, ne pomenek, ki so ž njo poprej obsuli njegov godčevski hvalo, ki so ž njo poprej obsuli njegov godčevski talent, ali kakor bi neka globoka misel, neko neutešeno hrepenenje zavladalo njegovem bistvu in pahnilo njegovo življenje v notranjost. Pa tudi zanj se nihče ni zmenil, nihče ga ni ogovarjal, samo enkrat ga je Smole vprašal, o čem tako trudno premišljuje, na kar je Anžič globoko segel po sapo in se zamolklo odrezal. "Bog ve, po čem so letošnjo pomlad prasci v Štajerski!" Smoletu se je zdel vzdih tako čuden, da si ni upal ničesar več vprašati hribovca.

Prvi izmed gostov je vstal Anžič. Stopil je k Smoletu ter mu šeptal nekaj na uho, menda mesto plačila, kajti krčmar je, prisiljeno se smehljaje, kimal z glavo in Smoletovke skrbni pogled je letel od moža na "vero" na vratih in obratno. Kmalu za njim se je odpravljal Tone. "Pobodi še pri nas, saj se ti ne mudi!" mu je dejala z vabljivim izrazom Smoletova. No, mladeniču se je mudilo. Skrbelo ga je, kako pride k domačinom v hišo, ker vedel je, da so že precej davno upihnili luč. Voščil je lahko noč in odšel.

VI.

Imel je le malo korakov da domače hiše. Gredoč okoli vogla Smoletove gostilne, se je oziral kvišku, kjer je v podstrešni sobi brlela še luč. Postal je poleg vodnjaka, ki stoji na koncu gostilne, in glej, okno se odpira in prikaže se dvoje dekliških glav.

"Tone," se je razdel smejoči, pritajeno proseči glas Poloničin gluho noč, "Tome, daj, navleci nama vode, glej, pozabili sva—"

Tone se je zazrl v okno, odkler se je spuščala steklenica, privezana na motvoz, navzdol. Nekako svečano je prijel za steklenico in stopil bliže k vodnjaku. Zacvilil je škripec od vodnjaka in voda je pritekla. Ob smehu mladih ljudi je romala polna steklenica nazaj v okno.

Polonica se je zahvalila in se odmaknila nazaj v sobo.

"Tone!" je tiho izpregovorila Rezika.

"Kaj je, Rezika?" se je mehko odzval mladenič.

"Hotela sem ti nekaj povedati... že davno sem ti hotela povedati, pa te ni bilo od nikoder. Ali se še spominjaš tistega večera, ko so naju zalezli tvoj oče?"

"Spominjam se. Glej, kakor Jakob stojim tu pri vodnjaku in na uho bi ti rad povedal to, kar leži v mojem srcu menda od najinih pastirskih časov. Ali si te ti kdaj zmislila name?"

"Mnogokrat; saj prijatelja ne poznam drugega."

"Ali sem ti samo prijatelj?"

"Bodi mi pravi prijatelj! Kaj je lepšega nego prijateljstvo!"

"Vse sem ti, kar želiš. — Ali reci, kaj si mi hotela povedati?"

"Zame najkrasnejša, kar sem jih doživel! Davno, davno se mi zdi, kar nisem govoril s teboj. Govori, duša, kaj mi imaš povedati, dobro ali slabo?" (Dalje prihodnjič.)

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno 16. januvarja 1904. | Inkorporirano 24. februva 1908 v državi Kansas

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:
Predsednik: MARTIN OBERZAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreds: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245, Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:
PONGRAC JURŠE, Box 207, Radley, Kans.
MARTIN KOCMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:
JOSIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box 226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

POMOŽNI ODBOR:
WILLIAM HROMEK, Box 65, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Box 514, Frontenac, Kans.

Sprejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša $1.50.
Vsi dopisi se naj blagovolijo pošiljati gl. tajniku. — Vse denarne pošiljatve pa gl. blagajniku.

IZ URADA GL. TAJNIKA A.S.B.P.D.

Spremembe pri krajevnih društvih v mesecu oktobru 1916.

Zopet sprejeti član(ice):

K dr. št. 1. Wm. in Louisa Cristel, John in Rozalija Betega.

K dr. št. 4. Neza Kukec.

K dr. št. 5. John in Mary Trpin.

K dr. št. 9. Nikolaj Biber.

K dr. št. 10. Ant. in Josefa Logaj, Fr. Planovšek.

K dr. št. 16. Lovrenc in Neza Cizej

Suspendirani član(ice):

Pri dr. št. 1. John in Mary Krushich.

Pri dr. št. 3. And. in Mary Kastelas.

Pri dr. št. 4. Josef Černe, Alois Pajer, John in Katarina Stalc in Mary Kuder.

Pri dr. št. 5. Peter nItihar.

Pri dr. št. 9. Jos. in Magdalena Krasar, J. Dolanc, Jos. in Mary Kerne.

Pri dr. št. 10. John Bele, Peter Verlic, Fr. Gril, Math Gril, Fr. Kline, Ant. in Teresia Kolbe.

Pri dr. št. 11. John Skušek, Louis in Terezija Ajdnik, Amalija Suler, Geor Pajer in Val. Lebar.

Izobčeni (član(ice):

Od dr. št. 2. Fr. in Edvard Stumfel.

Od dr. št. 4. Mihael in Slava Wencel, John Kukec.

Od dr. št. 6. Marko in Terezija Aldrijan, Mary Grilč.

Od dr. št. 9. A. Bartol, Fr. in Johana Vehar.

Umrli člani:

Pri dr. št. 6. Yale, Kans. Leonhard Willič cr. 1394. Umrl 19. avg. 1916.

John Černe.

EPIZODA NAVDUŠENJA IN GROZE.

Pred kratkim je New York Times Magazin objavil članek francoskega častnika, v katerem opisuje, kako je vodil napad na bojni črti. Ta povest spada med tiste, ki dajejo doma v mirnem zavetju sedečemu človeku nekoliko pojma, kako čudovito lepo je moderno vojskovanje in ki bi lahko služile za pouk ljudem, ki obžalujejo, da ni tudi Amerika kje v klavnici, ali pa da se ne morejo sami bojevati za "vero, dom, cesarja."

Častnik pripoveduje:

Dva dni smo bili na bojni črti in smo stanovali v podzemeljskih galerijah, deset metrov globokih, ki so jih bili izkopali posebni inženirski oddelki. Nenavadna aktivnost in vrvenje nam je pravilo, da se nekaj pričenja, na kar smo vsi napeto čakali. Štabni častniki so tekali tik za fronto; krdela mož so enomer donašala lestve, žice in granate ter drug materijal, ki se potrebuje v zakopnih bojih. Zrakoplovci so krožili nad nami in artilerija se je zdajpazdaj oglašala — prej je bila dalj časa tiha; zdelo se mi je, kakor bi artilerija poskušala svoje glasove, liki orkester, preden zaigra uvertiro.

Tistega dne, okoli petih popoldne sem bil poklican k poveljstvu. Moji tovariši so bili enako pozvani in dobili smo naročila. Drugi dan je moral naš polk napasti med koncertom naše artilerije, ki je bila nastavljena nad nami. Imeli smo povelje za napad, ki naj bi prinesel zmago.

Naročeno nam je bilo, da moramo napredovati in skočiti preko nemških zakopov, ki jih artilerija razbije.

O polnoči nas je zbudilo bombardiranje, ki se je pričelo. Ni nam bilo mogoče spati, vsled česar smo pričeli s pripravami, da se ne bi potem zjutraj mudili.

Nazadnje je prišlo povelje, da naj napademo. Drug za drugim smo se pomikali ob dolgih, temnih in strmih zakopih, ki so držali do prve črte. Nad našimi glavami so žvižgale debele kroglje, frčeče proti sovražniku.

Tako smo v udobnosti čakali, da se je pričelo daniti. Iz svojih zakopov smo dobro videli zakope, ki so nam bili namenjeni, da jih vzamemo. Videli smo tudi, kako jih je poškodovala naša artilerija. Toda naši streli so še padali in delali učinke, kakor da je bilo prej natančno preračunjeno, kam pade strel in kakšen bo učinek. Z daljnogledom sem včasi čisto razločno videli nemško roko, ki jo je vojak stegnil v zrak.

Bombardiranje je postajalo hujše in hujše. Bilo je ob sedmih zjutraj. K meni je prišlo par artilerijskih častnikov, ki so mi rekli, da se naj pripravim s svojim moštvom. V kratkem je bilo vse pripravljeno, in tedaj je pričelo grmeti, da je bila groza. Nemogoče si je predstavljati, kako grmi in bobni, kako se zrak pretresa, kako to vpliva na živce, kadar doseže streljanje svoj višek, kakor je bilo takrat. Topovi vsakega kalibra so metali strele z največjo hitrostjo. To je trajalo tri ure, tri dolge, grozne ure, ki so nas skoro oglušile. Sredi streljanja je prišel brigadni general. Rekel mi je par besed. Odgovoril sem mu, da sem tako siguren za svoje može kakor sam zase. Pokimal je, češ da je zadovoljen, in mi naročil, da naj napadem ob desetih.

Ob desetih! Vsakdo je pogledal na uro. Bilo je devet. Torej čez eno uro.

Pet minut do desetih! Takoj sem se oprijel svoje lestve. V tistih zadnjih trenutkih so se mi misli vrstile ena za drugo. Po tej lestvi nas vodi pot v usodo. Doslej smo bili v teh podzemeljskih jamah popolnoma varni. Kaj bo z nami, ko bomo na vrhu te lestve? Toda nihče se ne pomišlja. Vsakemu izmed nas se morda dozdeva, da nam preti velika nevarnost, da nas nekdo pograbi in zažene naprej, zaradi česar gremo rajši sami.

Revolver sem vzel v roke in se založil z granatami.

Ena minuta do desetih. Takrat se je pričela zemlja, v kateri smo tičali, tresti kakor ob potresu. Čas je!

"Pozor!" sem zaklical. "Naprej otroci, in Vive la France!"

"Vive la France!" je bil odgovor. Skočil sem na lestev in plezal navkreber. Vojaki so mi sledili.

Kaj je bilo poslej, na to se ne morem več dobro spominjati, kajti bil sem upijanjen od nekega navdušenja, ki je spojeno z divjaštvom in s krvoločnostjo. Tekel sem, mahal z rokama, streljal in metal granate. Mož za seboj nisem videl ne slišal, pač pa sem čutil, da so v moji bližini; vedel sem tudi, da so ravnotako upijanjeni kakor jaz. Prišli smo do prvega nemškega zakopa. Vrgli smo nekaj ročnih granat. Toda tam ni bilo nič žive duše. Videl sem v zakopu par pušk in par ljudi, krvavih — mrtvih; toda to sem videl le mimogrede. Naprej, le naprej! Tekli smo, ne na bi dihali, gnalo nas je navdušenje in upanje v zmago. Tekel sem spredaj, včasi me je kdo prehitel, in videl sem ga, kako je padel; in zopet sem bil jaz prvi.

Prišli smo do drugega nemškega zakopa. Opazil sem, da nas je manj, toda naprej moramo do tretje črte! Hud boj mož proti možu se je pričel. Svoj revolver sem čisto izpraznil nad nekim nemškim častnikom, ki me je bil vzel na piko. Za nami so prihajali drugi oddelki, ki so imeli enako nalogo kakor naš. Sovražnike, s katerimi smo se borili, smo prepustili oddelku, ki je drvel za nami, mi pa naprej. Polit sem bil s krvjo, s krvjo sovražnika, ki sem ga bil umoril. Drli smo naprej, kakor da bi nas hipnotiziral pogled na prihodnji sovražni zakop, v katerem smo razločno videli glave nemških vojakov, kajti nemški zakopi so bili razdejani, tako da smo lahko videli sovražni oddelek, ki nas pričakuje.

Kar naenkrat sem padel. Bil sem sam. Nad menoj neprestano žvižganje krogelj, prav blizu sebe sem pa čutil, da frče krogle iz strojne puške. Najprej sem bil nekoliko trd, potem sem poskušal vstati. Toda opazil sem, da je moja desna roka nekako težka. Pričel sem misliti, kaj bi to bilo. Razumel sem. Bil sem ranjen. Toda, kaj je z mojimi vojaki? Dvignil sem glavo. Prav tik mene je zadela krogla v zemljo. Padel sem vznak, toda videl sem, kar sem hotel. Nikogar ni bilo pred menoj, nikogar za menoj. Trupla vsenaokrog. Bil sem nekako deset jardov od sovražnega zakopa. Natančno sem videl za trenutek Nemce, ki so se notri premikali. V desno roko sem vzel revolver, toda to bi bilo nespametno. Kaj bom napravil z levo roko? Zgrešil bom. Potem me opazijo in pokončajo. Naprej mi je bilo nemogoče iti. Dobro sem vedel, da imajo Nemci navado, da streljajo na ranjene. Toda francoski zakop je bil daleč proč. Krogle so pa še vedno švigale, sikale in piskale in se razletavale v moji bližini, da mi ni bilo mogoče pošteno misliti. Stisnil sem se, kolikor mi je bilo mogoče, tesno k zemlji in ležal, ne da bi se premaknil.

Roka me je pričela skeleti. Tako nisem mogel dolgo ostati, kajti ogenj je postajal vedno hujši, granate in šrapneli so padali vse bliže in bliže. Ako se ne skrijem, me gotovo kateri zadene.

V bližini sem zagledal, da je tam kup prsti, in zdelo se mi je, da je za kupom najbrže luknja. Z največjo paznostjo, počasi, da sem se komaj premikal, sem se po hrbtu plazil do tistega kupa. Bila je velika jama, ki jo je bila izkopala nemška mina. V njej je bilo že par naših vojakov. Jama je bila pet ali šest metrov globoka in precej široka. Par mrtvih je ležalo ob stranch. Par je bilo ubitih, ko so si bili iskali rešitve še pred menoj.

Spoznal sem tri svoje može. Eden je bil ranjen v bok, ki si ga je obvezoval in neki tovariš mu je pomagal. Nato so še meni obvezali rano z rokavom moje srajce.

Stotnik naše stotnije je bil tudi v tej jami. Situacija je bila za nas vedno bolj kritična. Nekateri možje so bili le lahko ranjeni, le eden je imel veliko luknjo v želodcu. Revež je stokal in ječal, vpil, kljub temu, da smo ga prosili, da naj tiho trpi. Vpil je, da so ga čuli Nemci, ki so po svoji stari navadi, da more ranjene, vrgli več ročnih granat v smeri proti naši jami, ki nas pa niso zadele.

Rana me je pekla, da je bila groza, okoli nas je pa grmelo in bobnelo, tako da sem mislil, da omedlim. Zato sem vzel par kapljic zdravila, ki me je zopet poživilo.

Streljanje je nekoliko odjenjalo. Čas je mineval zelo, zelo počasi. Okoli poldneva je pričel proti nemškim zakopom žareti ogenj iz pušk. Žarek upanja. Ali napadajo Francozi že četrti zakop? Naenkrat se je zvalil v našo jamo še en vojak; bil je mož mojega oddelka in brez orožja. Ko me je zagledal, me je jokaje in smejoč objemal. Vprašal sem ga, odkod prihaja, kje ima puško in zakaj je brez granat itd. S tresočim glasom mi je pripovedoval svojo povest.

Iz njegove povesti sem sklepal, da so moji vojaki, ko sem bil jaz ranjen in vržen na tla, vdrli v četrti nemški zakop. Toda bilo jih je premalo. Padli so v roke Nemcem, ki so jim vzeli orožje in vse kar so imeli pri sebi in jim rekli: "Pojdite nazaj! Mi vas ne potrebujemo!" Mojim možem se je to čudno zdelo. Niso mogli razumeti, kaj počenjajo. Nemci so še enkrat ponovili, da naj takoj pobero iz njihovih zakopov brez orožja in se vrnejo. Naši vojaki so seveda šli; nato so pa pričele brutalne nemške zverine streljati za njimi. Spoznal sem, da so bili vsi ustreljeni, razun tega vojaka, ki se je zvrnil v našo jamo.

Moj položaj je bil grozen, kajti izgubil sem skoro vse svoje može. Tej dušni bolesti so se pa še pridružile bolečine moje rane, bobnenje v zraku, povrh je pa še solnce peklo naše glave z vso silo. Zopet so pričele padati granate; stiskali smo se v svojih kotih, nekateri so se poskušali ščititi z mrtvimi tovariši.

Tedaj so pričeli treskati naši topovi "75" in "105". Pazili smo na strele. Padali so blizu nas in stresali zemljo kakor vulkani. Neki strel "75-tega" se je razletel ravno nad našo glavo in mi vrgel mrtveca, ki je ležal poleg mene, ravno v naročje. Grozne občutke smo imeli, ko smo morali držati svoje glave pod ognjem svojih lastnih topov, ne da bi si mogli kaj pomagati. Drug strel je na kosce razmesaril vojaka, ki je bil pred par minutami priletel v našo jamo in ušel nemškim strelom, ko so ga bili zapodili iz svojega zakopa. Isti strel, ki je umoril tega vojaka, je nekemu seržantu, ki je bil tudi v naši jami, odtrgal nogo.

Takrat sem prvič izgubil upanje na rešitev. Pripravljeni smo bili žrtvovati življenje, čakali smo, ne da bi se kaj premikali; le naša telesa so se od strahu tresla.

Naenkrat me je prešinila misel. Opazil sem v jami več železnih kosov, ostankov ope mine, ki je naredila našo jamo. Te smo naložili nad jamo in jo tako nekako pokrili. Šrapneli so še padali na našo železno streho, včasi v taki obilici, da smo bili vsi prepričani, ako ne bi imeli te strehe, da pride konec. To je trajalo dolgo.

Končno se je stotnik, ki je bil edini neranjeni med nami, odločil, da se splazi nazaj k našim četam in jim naroči, naj nehajo streljati. Kljub temu, da smo mu rekli, da naj ne gre, ker smo bili prepričani, da ne pride tja, je vseeno odšel.

Dolgo časa pozneje je ogenj na francoski strani ponehal. Ali je stotnik res prišel srečno na našo stran? Zopet smo dobili upanje. Vsi smo hoteli takoj zapustiti to peklo. Toda nemške strojne puške so pričele zopet govoriti. Počakati smo morali noči.

Solnce je zašlo. Zleknili smo se po tleh in ko sem se zbudil, je bila popolna tema. Nemci so zopet streljali, toda le poredkoma; gotovo so streljali na ranjene, ki so se plazili do svojih čet, kakor bi se bili mi radi. Sklenili smo, da ne ostanemo še en dan v tej peklenski luknji; bolje je poskusiti rešitev in tudi umreti; v tem slučaju umremo vsaj z nado v srcu.

Ob devetih zvečer smo bili vsi pripravljeni. Vendar smo se pa še pomišljali. Tedaj se je oglasil najmanje ranjeni tovariš in dejal, da pojde on naprej in bo dal znamenja s streli, kaj je nam storiti. Znamenja smo imeli sledeča: Ako izstreli dvakrat po štiri ostre strele, pomeni, da bodo izkopali do nas predor; ako izstreli trikrat po tri strele, pomeni, da naj počakamo, da pridejo po nas; ako pa izstreli trikrat po dva strela, pomeni, da se moramo sami potruditi, da pridemo do njih.

Pol ure, morda še nekoliko več, je preteklo. Zbali smo se že za svojega tovariša. A nazadnje je prišlo znamenje: trikrat po dva strela. Pomagati smo si morali sami. Sklenili smo, da gremo takoj.

Drug za drugim smo zapustili jamo. Samo oni, ki je bil v želodec ranjen, je moral ostati v jami, ker se ni mogel premikati.

"Tako, vi me zapustite!" je zaječal. Pokril sem ga s svojo plahto ter mu dejal, da pošljef, takoj ponj, kljub temu, da sem vedel, da mi ne bo mogoče; vendar sem mu to dejal, da mu bo laže umreti, umreti z nado v srcu.

Nemške puške so pričele zopet streljati z vso silo na francoske pozicije. Francoske niso odgovarjale. Nato se nismo ozirali, kajti imeli smo dovolj drugega, na kar je bilo treba misliti. Vtepli smo si v glavo, da gremo nazaj, nazaj, k našim! Jaz sam nisem pravzaprav čisto jasno vedel, kaj delam.

Nisem se mogel plaziti po trebuhu kakor drugi, kajti bolela me je roka. Moral sem se po hrbtu, glavo sem imel obrnjeno proti francoski strani, z nogami sem se pa naprej porival kakor plavač, ako plava vznak. Zdajpazdaj se je posvetilo nad menoj; tedaj sem vselej obstal in se delal mrtvega med mrtvimi, ki so ležali okoli mene. A kadar se nisem premikal naprej, sem slišal okoli sebe stokanje, tarnanje, vpitje, prošnje za pomoč, molitve, kletve! Zopet je nastala splošna tema in strel je odmeval. Naprej! Ranjeno roko sem držal na prsih, z nogami se porival naprej ter si nekoliko pomagal z desno roko. Zdajpazdaj sem zadel z glavo v mrtvega vojaka. Moral sem se ga ogniti, ali pa preko njega. Prišel sem do stokajočega vojaka. Spoznal sem ga; bil je od mojega oddelka. Prijel sem ga za obleko in vlekel s seboj naprej. Naenkrat je postal nekako težji; potipal sem njegovo lice, bilo je mrzlo, truplo mirno — bil je mrtev.

Potovanje na hrbtu je bilo dolgo, grozovito dolgo; vsaj zdelo se mi je tako. Večkrat je padlo kako mrtva truplo name. Vojak, ko je bil zadet, je padel na kolena in tako obležal; ko sem pa jaz zadel vanj, se je zvrnil preko mene ali pa name.

Grozno je bilo, grozno! Toda moja volja je bila, da pridem do svojih, in bil sem res vedno bližji.

Medtem so pa nemški streli padali neprenehoma. Večkrat me je prst čisto zakrila, kajti granata požene v zrak cele tone prsti.

Bil sem pred našim zakopom! Kolikor sem imel še glasu, sem ga porabil in zavpil: "France! France! Jaz sem poročnik enajste stotnije." — "Pojdi sem! Na to stran," sem slišal glasove. Šel sem proti oni strani, odkoder so prihajali klici. Porabil sem še zadnje moči. Priletel sem v zakop, v francoski zakop. In omedlel sem.

Predzgodovinsko grobje.

Pokopališče iz kamenite dobe je nedavno odkril prof. Dal Oso v Valle Vibrata v Italiji. Trupla niso pokopana, marveč leže v majhnih kočah, po dva do osem v vsaki, in sicer leže na odrih, ki stoje ob eni strani koče, obrnjeni in nagnjeni proti sredi koče. Razen enega imajo vsa ostala trupla kvišku potegnjena kolena, kar je pri grobiščih iz neolitične dobe zelo navadna prikazen. Grobovi čepečih mrtvecev ("Hockergraeber") se nahajajo skoraj po vseh krajih Evrope in severne Afrike. Mnenje nekaterih mračnjakov, da pomeni ta način pokopavanja molitev, je vpričo sedanjega arheološkega znanja enostavno smešno. Z vero tedanjega prebivalstva je pač v zvezi, ampak na vse drugačen način.

Vera v duhove, iz katere se je sčasoma razvila vera v bogove, je imela svoj vir v mnenju, da telesno mrtvi človek ni popolnoma mrtev. Ampak tega mnenja ni dobil primitivni človek od nikakršnega "božjega razodetja", tudi mu ni bilo "z rojstvom vcepljeno", temveč je nastalo kot posledica njegovega skrajno omejenega znanja. Če se to izreče, se naši davni pradedje s tem nič ne "sramote". Vse človeško znanje je plod izkušnje. Čim mlajše je bilo človeštvo, tem manj je imelo izkušenj in tem manjše je moralo biti njegovo znanje. Naši potomci bodo tudi vedeli več od nas.

Nevednemu primitivnemu človeku se je sanjalo, da vidi svojega sorodnika, ki je umrel. Še danes obsegajo sanje mnogo uganк za nas. Barbaru iz kamenite dobe torej ne moremo zameriti, če ni znal ločiti sanj od resnice. On je ponoči videl mrtveca, pa je bil prepričan, da ga je resnično videl. Ker pa vendar ni mogel zanikati, da je bilo njegovo telo mrtvo, si ni mogel vpričo te uganke pomagati drugače, kakor z dualizmom duše in telesa. Mrtvo je telo, tisto pa, kar še naprej živi, je "duh".

S tem si je pa primitivni človek, ki ni imel pojma o prirodnih zakonih, razložil tudi njemu tajno poseganje v njegovo življenje. Ko je imel duhove, je tudi vedel, kdo dela veter, dež, točo, potres, kdo mu pošilja bolezni in nadleguje njegovo živino, kdo mu priganja ali pa odganja divjačino i. t. d. Vse to je bilo delo duhov.

Torej je bilo treba računati z duhovi. Da bi jih spravil v dobro voljo, jim je doprinašal vsakovrstne žrtve, kajti po njegovem mnenju so imeli enake potrebe kakor on sam. Ker pa to vendar ni pomagalo, je tudi razmišljal, kako bi preprečil njih škodljivost. Naučil se je pokopavati mrtvece. Potem je opremil grobove z ogromnimi skalnatimi pokrovi; to pričajo nešteti megalitični grobovi, ki so se našli v mnogih krajih. En način, da bi jim preprečil povratek, je bil pa tudi ta, da jim je zvezal noge in v ta namen jih je spravil v čepeč položaj. Da se pa vendar ne bi preveč jezili, jim je pa pustil v grobu jedi, pijač, orožja in drugih predmetov.

Tudi na pokopališču v Valle Vibrata so našli veliko množino živalskih kosti in lončenih posod. Po njihovem velikem številu se sklepa, da so imeli tukaj tudi pogrebci najbrže pojedine.

Razni predmeti, ki so jih našli v tem grobišču, izpopolnjujejo spoznavanje kulture v neolitični dobi.

Egipčanske mumije.

Stari Egipčani so trdno verovali, da mrtvi spet ožive, čeprav v drugačnem telesu. Zato so varovali telesa mrtvih pred gnilobo. Sprva so imeli navado zagrebati jih v suh pesek, pozneje pa so jih sušili umetno z raznimi solmi. To umetno sušenje teles se zove balzamiranje. Seveda se pri tem sušenju nekateri deli, kot možgani in drob, ne dajo ohraniti pred gnilobo. Možgane so tedaj z zakrivljenim železom potegnili iz lobanje; da pa so mogli odstraniti drob, je v to določeni mož, parashist, prerezal trebuh. V tako izpraznjeno truplo so dejali razne dišave, razen teh pa tudi različne dragocenosti: zrcala, verižice in druge okraske. Položili so noter tudi male malike in amulete, da bi varovali dušo rajnega na potu pred sodnika. Truplo so mazilili, zavili dobro v platnene prte, včasi tako tesno, da so mu kosti polomili, in ga položili v leseno rakev. Ta rakev ima človeško podobo; na obrazu so kolikor mogoče fino izražene poteze rajnega ali pa vsaj tip njegove rodovine; popisana je z njegovim življenjem in poslikana z bogovi in duhovi, ki zagovarjajo dušo pred najvišjim sodnikom Osirisom. — Zraven mumije se dobi tupatam v grobeh starih Egipčanov takozvana kanopa, t. j. posoda, kjer so shranjeni možgani in drob. Te so namreč spravili in balzamirali kakor telo ali pa so jih pokopali ali vrgli v vodo, proseč z raznimi zaročovanji bogove, naj prizanesejo duši, ki je živela pravično.

Vlada je odredila, da se rekvirira za vojne namene polovica vseh cerkvenih zvonov na Hrvatskem in v Slavoniji. V Zagrebu so vzeli iz mestnih cerkev 31 zvonov v skupni teži 13,742 kilogramov, v Varaždinu 11 zvonov in v Zemunu 9 zvonov. Po celem Hrvatskem je zaplenjenih 186 cerkvam 1167 zvonov v skupni teži 214 tisoč 890 kilogramov.

Po najnovejšem ljudskem štetju ima sedaj mesto Duluth, Minn. 105.-300 prebivalcev; tako poroča ravnatelj Duluth Directory Company C. J. Bomer. Leta 1910 je štelo to mesto še 78,466 prebivalcev, torej je tekom dobrih 5 letih napredovalo za 26,834 stanovnikov.

"Slovenski Narod" v Ljubljani poroča: Vlada se pogaja z lastništvom hotela "Union" v Ljubljani, da preide v vojaško upravo in bo služil kot rezervna bolnišnica.

Japonski časopisi so zadovoljni z Wilsonovo izvolitvijo. Kako se neki to zdi Wilsonu?

Razvaline telesa.

Mnogi, ki trpijo na revmatizmu in nevralžiji so edino še razvaline nekdaj močne in trdne osebe. Veselite se, pomoč imate tukaj — rabite Trinerjev Liniment, ki vam bo vrnil zdravje. Isti je izvrsten tudi pri zvinjenju, oteklinah in ozeblinah. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c. Z ravno enako malimi stroški se boste založili s Trinerjevim Cough Sedative, zdravilo prvega razreda za prehlade, kašelj, bolno grlo in naduho. Jos. Triner, izdelovalec, 1333—1339 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Sredi novembra izide

Ameriški Družinski Koledar

ZA LETO 1917

Koledar, ki se je zadnji dve leti splošno priljubil slovenskemu čitateljstvu v Ameriki, bo tudi letos skrbno urejen, da čimbolj ustreže našemu delavstvu in občinstvu sploh.

Vsebina je sledeča:
Ob žetvi: slika. — E. K.: Žetev; pesem. — Letni koledar. — Mesečni koledar. — Stoletna pratika. — Letna kronika. — Zedinjene države. — Razmerje med Mehiko in Zedinjenimi državami. — Inozemstvo. — Evropska vojna. — Anton Aškerc: slika. — Engelbert Gangl: Krvavi Krst; pesem. — Zofka Kvedrova: Zločin; povest. — M. D.: O darvinizmu. — E. Kristan: Po neustavni poti; pesem. — Ivan Molek: Nevtralni Amer; šala v enem dejanju. — Kako so nastali kontinenti. — Anton Funtek: Koraki nad mano; pesem. — Na pot v Mehiko! — E. K.: Pravica; pesem. — Milan Pugelj: Potnik; črtica. — Pod puško! — Zadnji trenotki Gaponovi. — E. K.: Ludlow; pesem. — Anton Verovšek. — Maksim Gorkij: Pesem o sokolu; črtica. — Cvetko Golar: Rojstvo; pesem. — France Savs: Andrej Klemenčič; življenjepisna črtica. — Jože Zavertnik: Od jadrnico do nadoklopnjače; razprava. — Submarinka preko oceana. — Oton Župančič: Hi! . . . — J. Howard Moore: Odkod izvira vera? — E. Kristan: Odločitev; črtica. — Od prve do druge Internacionale. — J. Ambrožič: Rešeni; črtica. — Suženjstvo v Jukatanu. — Napoleon in njegovi sorodniki. — Južno ameriška odkritja. — Socialistična Idrija. — Smrt znamenitega komika. — Frank Petrič: Socialistična stranka Amerike. — Jugoslovanski socialistični klubi. — Mednarodna mladinska organizacija. — Statistika; raznoterosti; oglasi.

Skoraj odveč nam je naglašati, da bo koledar tudi

bogato ilustriran.

Slik šteje čez 60. Med njimi so slovenski pisatelji Aškerc, Cankar, Zupančič, Levstik in drugi, portreti odličnih socialistov, učenjakov itd., slike, ki so v zvezi z letnimi dogodki, alegorije, zemljepisne skice i.t.d.

Koledar bo trdo vezan.

Znano je, da se je papir nezaslišano podražil. Tudi cene drugih tiskarskih potrebščin so močno poskočile. To je zadelo celo bogate časopise po Ameriki, tako da so podvojili naročnino. Vlada sicer preiskuje razloge podražitve, ampak vsa ta preiskava praktično nič ne pomaga. Draginja ostaja. Tudi mi se ne moremo izogniti temu udarcu. Cene na tiskarskem trgu določajo tudi ceno naše izdaje.

Letošnji koledar

velja vezan 50c

V tem je všteta tudi naročnina za vse Zedinjene države.

Ker moramo naklado določiti po naročilih, naj ga vsakdo, kdor ga želi,

takoj naroči.

Vsakemu slovenskemu delavcu bo pozneje žal, če ostane brez njega. Ne odlašajte torej naročila, da ne pridete med tiste, za katere bo primanjkalo koledarjev.

Naročila sprejema

PROLETAREC,

4008 W. 31st St. Chicago, Ill.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelji —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. — socialistične zveze v Ameriki. —

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe Ivan Molek.. 4008 West 31. Street, Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Pubishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET. CHICAGO, ILLINOIS

KLAVRNI POJAVI

Kako malo samostojnega mišljenja je še v masah ameriškega delavstva, kažejo razne afere, ki se pletejo okrog mnogo omenjenega osemurnega delavnika za železničarje.

Ni dvoma, da je ta "glasoviti" zakon mnogo pomagal Wilsonu do zmage. Ne da bi bili razni "delavski voditelji" v železničarskih bratovščinah in vsakovrstnih unijah manj goreče agitirali za demokrate, če ne bi bilo tega zakona; ampak ta postava jim je dela močan argument za agitacijo.

Bil je argument po sili. Le taka kratkovidnost, kakršna vlada med ameriškim delavstvom, more verjeti, da gre Wilsonu kakšna zasluga za osemurni delavnik. Žalostno je, da ne čitajo tukajšnji delavci niti tistih reči, ki se jih najbolj neposredno tičejo. Časopisi se sicer prodajajo na kupe, ampak ogromna večina čitateljev ne išče v njih nič druzega kakor kake ene stran, pa vesti o tistem sportu, ki jim slučajno najbolj ugaja.

Da bi se bili vsaj za to zanimali, kaj je Wilson govoril takrat, ko je bila železničarska zadeva v teku! Imeli bi vsaj podlago, da bi si mogli ustvariti svoje mnenje in da ne bi pri volitvah podlegli vplivu vsakega šarlatana.

Pred vsem ni Wilson dolgo sploh nič govoril. To bi morali vedeti vsaj člani železničarskih organizacij, če niso le marionete v svojih bratovščinah. Kaj se je pričelo železničarsko gibanje šele meseca avgusta? Kje je bil Wilson ves čas, ko so organizacije predlagale svoje zahteve? In ko so jih utemeljevale? In ko so objavljale svojo agitatorično literaturo? Vse dolge mesece ni prišlo Wilsonu nikoli na misel, da bi bilo pametno zahtevati od kongresa zakon, ki bi zajamčil železničarjem njih pravice.

Vmešal se je, ko je postala stvar že skrajno kritična. In kaj je tedaj dejal? Da bi bil železničarski štrajk velikanska nacionalna kalamiteta. In da bi bilo treba preprečiti to kalamiteto. In da naj bi šli obe stranki — pred razsodišče.

Železničarski štrajk bi bil velikanska kalamiteta, v tem je imel Wilson prav. V prvi vrsti bi bila to velika kapitalistična kalamiteta. To je hotel Wilson preprečiti. To je bila naloga predsednika, ki ve, česa je dolžan kapitalizmu.

Wilson je priporočal železničarjem razsodišče. Kaj je bilo tega treba, ako mu je bilo kaj za osemurni delavnik? Kdo mu je dajal garancijo, da se izreče razsodišče za železničarje, ne pa za družbe?

Nihče mu ni dajal te garancije; njemu pa tudi ni bilo nič ležeče na njej, ker mu ni bilo ni ležeče na osemurnem delavniku. Šlo mu je za to, da reši razsodišče bi bilo najenostavnejše sredstvo za to.

Ampak železničarji niso marali razsodišča, ker mu niso zaupali. Imeli so razloge za to in izkušnje iz prejšnjih let. Le zato, ker ni šlo na ta način in ker je bil zakon zadnje sredstvo, ki je še ostalo, je šel v kongres.

In kakšen je bil Wilsonov jezik v kongresu? Tarnal je, da se ni moglo doseči razsodišče. Naglašal je, da se ne smejo ponavljati taki slučaji, in da je treba ukrepov, ki v bodoče zagotove razsodišče. In potem je tožil obe stranki zaradi sebičnosti, rekoč da mislijo eni in drugi le na to, da so uslužbenci in delodajalci, ne pa na splošne interese. Da so ti splošni interesi zopet pretežno kapitalistični interesi, je sicer zamolčal, ampak dejstvo je vendar, da so taki.

Wilson je torej zameril železničarjem, da niso žrtvovali svojih interesov "splošnim", to se pravi kapitalističnim. Je li to tista velikanska ljubezen do železničarjev in sploh do delavcev, o kateri smo tekom volilne agitacije slišali take himne?

In ker je moral Wilson do zadnjega trenotka računati z možnostjo štrajka, je zahteval milico, ki je bila tedaj na meji. Baje je bila tam za obrambo dežele. Ali Wilsonu je bilo važneje, da jo ima pri roki za boj proti štrajkarjem, kakor da brani domovino. Je li bil to dokaz njegove velikanske ljubezni do delavcev?

Nadalje je Wilson od kongresa zahteval zakon za prisilna razsodišča po zgledu kanadskega. S takim zakonom se enostavno uničuje pravica štrajka. Tudi to je nemara dokaz Wilsonove prijaznosti!

Spoznati prave Wilsonove nagibe res ni težka naloga. Le paziti bi bilo treba na to, kar se godi, pa bi jih bil vsakdo lahko razumel.

A kaj naj se pravi o organizacijah, ki so se skoraj leto dni bojevale za osemurni delavnik, ki so izdale ogromne svote za ta boj, ki so že popolnoma organizirale štrajk in ki naposled, ko so dosegle zmago, zakličejo: Ne! Zmagala ni naša moč. Zmagala ni naša organizacija. Wilson nam je podaril!

To je ena stran žalostne kratkovidnosti, razlivajoče se med masami ameriškega delavstva kakor gnila voda. Medalji pa tudi druga stran ne manjka.

Da je bil štrajk preprečen, je bilo zelo všeč vsem kapitalistom, ki potrebujejo železnice zaradi svojega profita. Da naj se vpelje osemurni delavnik, pa še danes ni všeč železniškim korporacijam. Nekatere še vedno mislijo na najvišje zvezno sodišče, ki naj bi izreklo, da je zakon neustaven. Ena družba je naravnost dejala, da ne bo ubogala, dokler je sodišča ne prisilijo. Vse skupaj pa nadaljujejo agitacijo na vse možne načine.

V službi te agitacije je stal tudi republičanski predsedniški kandidat Hughes, ki je napadal zakon, kamor je prišel. Železniškim korporacijam so dali njegovi napadi nov pogum in novo upanje.

Hughesu je šlo gotovo za to, da porazi Wilsona. Ali s svojim zaletavanjem v osemurni delavnik ni mislil le Wilsonu napraviti zgago. To je bila njegova srčna zadeva, zakaj kot zastopnik pristno kapitalistične republičanske stranke mora biti nasprotnik vsakega ukrepa, ki omejuje "svobodo" kapitala.

In res so se tudi na te limanice vjeli ljudje. Takozvana "Railway Workers Nonpartisan Organisation" je poslala predsedniku sprevodnikov spis, v katerem zahteva preklic zakona o osemurnem delavniku, češ da so si dali železničarji obesiti zakon, ki postane lahko smrtni udarec za vse železničarske organizacije.

Gospodarji imajo lahko veselje nad svojimi hlapci, ki so z navdušenjem hlapci in si ne žele nič boljšega na tem svetu. A kdo naj se tedaj čudi, da je delavstvo v tej deželi kljub svojemu ogromnemu številu tako breb moči in da ne more doseči niti desetine onih pridobitev, s katerimi se lahko ponaša delavstvo v Evropi? Politično nezavedno delavstvo ne bo moglo nikdar resnično zmagati.

Dokler bo delavstvo mislilo, da je vseeno, če si kaj pribori ali pa se mu podari; dokler bodo velike množice tega delavstva še klečeplazile pred svojimi gospodarji in jim pošiljale peticije direktno proti svojimi interesom; dokler se te delavske mase ne bodo naučile misliti s svojo glavo, se jim bo godilo, kakor se jim doslej godi. Služile bodo, upale bodo a vsako upanje se jim bo stajalo kakor sneg spomladi.

Kakor se zdi, je večina žensk, ki imajo volilno pravico, glasovala za Hughesa. To je pač največ storila njegova izjava, da je on za splošno žensko volilno pravico. Tudi ženske sedajo na limanice.

Nazaj poglej le zato, da ne ponoviš jutri včerajšnjih napak.

Finančni problem po vojni.

Sodrug Charles Edward Russel, ki je bil tekom vojne večkrat, in prav zadnje mesece zopet v Evropi ter pazno študiral ondotne prilike na bojiščih in v mirnih krajih, piše na temelju svojih izkušenj:

Ko bo končana vojna, bo ta svet podoben možu, ki stopi iz svetle sobe v temno viharno noč.

Vse kar bo videl, bo približno to, da ima pred seboj novo pot, temno noč in neprilike.

V štirih mestih v Evropi sem govoril z vsakovrstnimi možmi, ki morajo tako stvari vedeti, — z žurnalisti, vladnimi uradniki, finačniki in trgovci. Zagotavljam vas, da ni nihče izmed teh govoril mirno, brez vsake bojazni o stvareh, ki so pred nami, ki nas še čakajo.

Vsi se strinjajo v tem, da bomo kmalu dobili nove izkušnje. Sistemi in metode, ki smo jih uvedli, meneči, da bodo veljavne za večnost, bodo propadle, izginile za vedno. Stvari, ki so se nam zdele včasi nemogoče, se uresničijo.

Glede na politiko in vlado mislijo najboljši poznavalci razmer, da se vrnemo v stare čase popolnega absolutizma, ali pa bomo doživeli čase večje demokracije. To se pravi, da bodo kralji povsod, ali jih pa ne bo nikjer.

Kar se tiče trgovine, industrije, dnevnih afer, pride čas temeljite izpremembe, namreč v tem zmislu, da se bo s temi rečmi postopalo čisto na drug način, ali pa, da pridejo za delavstvo časi, ki bodo podobni tlačanstvu pred stoletji. To ni nikakršno prerokovanje, to niso visoko leteče sanje. To je matematična gotovost.

Vojna stane narode dnevno $100,000.000, od katerih se $76,000.000 vsak dan prišteje k državnim dolgovom.

Iz sledečega je vse razvidno:

Državni dolgovi:

Pred vojno so znašali:	
Aglija	$6,313,000.000
Avstro-Ogrska	3,900,000.000
Belgija	800,000.000
Bolgarska	125,000.000
Francija	5,075,000.000
Nemčija	5,000,000.000
Italija	2,510,000.000
Japonska	1,300,000.000
Črna Gora	1,250.000
Portugalska	735,000.000
Rumunska	316,000.000
Rusija	4,725,000.000
Srbija	132,500.000
Turčija	640,000.000
Skupaj	$31,572,750.000
Koncem leta bodo znašali:	
Aglija	$18,676,000.000
Avstro-Ogrska	12,470,000.000
Belgija	1,450,000.000
Bolgarska	400,000.000
Francija	15,547,000.000
Nemčija	17,792,000.000
Italija	6,550,000.000
Japonska	1,400,000.000
Črna Gora	1,600.000
Portugalska	900,000.000
Rumunska	436,000.000
Rusija	16,345,000.000
Srbija	600,000.000
Turčija	1,800,000.000
Skupaj	$94,367,600.000

In to bo vse posledica dveh let in pet mesecev! To je petinštiridesetkrat več nego so imele Združene države dolga koncem državljanske vojne. Kad se tiče vojnih stroškov, lahko rečemo, da bodo na vsak način rastli do prihodnjega julija.

Oni, ki imajo največ upanja, ne morejo reči, da se more vojna končati do 1. januarja 1917. In vojaške stroške bodo imele države še najmanj šest mesecev potem, ko se bo vojna končala.

Do tedaj bodo državni dolgovi presegali 100,000,000.0000; torej bodo več kot trikrat večji kakor so bili ob pričetku vojne. Nekatere dežele bodo imele dolga več nego imajo denarja; nekatere dežele bodo morale plačevati več obresti, nego bodo imele finančne moči. V nekaterih deželah bo več kot tretjina deželnega bogastva uničenega, in štirideset odstotkov onih, s katerih pomočjo se je množilo deželno bogastvo, bo ubitih ali pa tako pohabljenih, da ne bodo mogli opravljati svojega dela.

Doslej se je vojna vodila z izposojevanjem. Celo obresti od dolga, ki so ga imele države že pred vojno, so se plačevale z izposojenim denarjem in se še plačujejo tako. Izsposojevanje se bo moralo prenehati, ko bo vojna končana.

Vzemimo Aglijo za primer. V mirnih časih je napravila Anglija vsako leto eno miljardo dobička od svojih trgovskih podjetij. Ta dobiček ali pa prebitek je bil življenska kri njenega trgovskega zdravja. S tem je pošiljala kapital v kolonije in na vse konce sveta, s katerim je lahko v mirnem času tekmovala z drugimi. S tem je tudi preprečila, da niso njene domače industrije propadle vsled pritiska tujih industrij.

Recimo, da bo trajala vojna do julija prihodnjega leta. Tedaj bodo številke za Veliko Britanijo sledeče:

Državni dolg se pomnoži za	$12,000.000.000
Vsled tega povečanega dolga se pomnože obresti za	600,000.000
Vojne penzije bodo večje za	200,000.000
Stroški za vzdrževanje vojske in mornarice in za njiju izboljševanje	250,000.000
Torej se pomnože skupni stroški v šestih mesecih za	$13,050.000.000

To odpravi ves kapital, ki je potreben za razširjenje trgovine.

Ako ostane sedanji sistem še nadalje v veljavi, bo tak položaj usoden za vsako deželo, kakršna je Velika Britanija. Brez dvoma bodo imeli po vojni najhujši boj za svetovne trge. In vsaka dežela v takem položaju bi bila uničena.

Z ozirom na ta dejstva so zdaj angleški krogi v zelo neprijetnem položaju. Trezno misleči ljudje, kakor n. pr. Lord Brassey in Lord Loreburn, so pisali značilna pisma, v katerih pravijo, da se naj prej prične govoriti o miru, preden bo trgovski sistem razbit na drobne kosce.

Nov finančni sistem je edini pripomoček, edino zdravilo zoper svetovni polom!

Sodrug Russell je strokovnjak v gospodarskih vprašanjih in njegovo mnenje ni le izraz "socialistične godrnjavosti", kakor označujejo kapitalistični zastopniki radi socialistično kritiko, kadar jim ni všeč. Številke pomenijo trda, fakta in številke, ki jih navaja Russell, so zgovorne. Verjamemo, da naganjajo tudi kapitalističnim ekonomom strah v kosti, dasi bi to v vseh deželah še radi prikrivali. Strašna grožnja govori iz teh številk.

STROŠKI PREJŠNJIH VOJN

Ko se je Karol "Veliki" odpravil, da osvoji Vzhodno marko, je peljal ob Donavi navzdol 5000 konjenikov in z njimi zavzel današnjo Nižjo Avstrijo do Dunaja in še dalje. Ko je v veliki sili češki plemič ponudil cesarju Ferdinandu II., da mu na lastne stroške zbere armado 30,000 mož, so mislili, da te ponudbe ni napravil navaden človek — Wallenstein, marveč kak čarovnik, ali pa sam vrag. V onih časih je bila pač armada 30,000 mož že nezaslišana moč. Od tedaj je število armad neprestano rastlo in s tem seveda tudi vojna bremena. V sedemletni vojni že štejemo armade po 80,000 mož in Napoleon je imel po pol milijona vojakov; današnje armade pa štejejo na milijone vojakov. Velearmade, ki so jih vojujoče države v sedanji vojni postavile na bojišče, zahtevajo ogromne vzdrževalne stroške. Kolikor večji je kulturni napredek, toliko dražje so vojne. Nemško-francoska vojna l. 1870—71., ki je trajala sedem mesecev, je stala Francijo 13 milijard frankov; od tega je bilo 6 milijard neposrednih vojnih stroškov. Vojna je torej stala Francijo krog 900 milijonov na mesec ali 30 milijonov na dan. Nemčija je pa izdala za to vojno poldrugo milijardo. — Južno-afriška vojna, ki je trajala 31 mesecev, je stala Anglijo 4220 milijonov mark. Kakor vse moderne vojne je bila tudi to kupčijska vojna, katere stroški so Angliji prinesli bogat dobiček, ko je zaposedla zlata in diamantna polja. Kupčijska vojna so bili tudi boji med Španijo in Kubo, ki so jih vodili severnoamer. sladkokorni špekulanti. Ravno isto velja o salpeterski vojni med Čilejem in Perujem, v katere ozadju so stali evropski bankirji. V rusko-japonski vojni je šlo za izkoriščanje Mandžurije in Koreje. Ta vojna je stala japonsko 4 milijarde mark, Rusijo pa 6 milijard. Prva balkanska vojna je menda stala prizadete države 90 miljonov funtov, t. j. okroglo 2500 milijonov mark. Stroški za posameznega moža so znašali na dan 6 mark. Seveda se tu ni vse v gotovini plačalo; veliko se je rekviriralo doma in v osvojenih pokrajinah. Natihoma je romalo tudi veliko zakladnih obligacij v Pariz, ki se večinoma še do danes niso rešile, kar je najbrže tudi eden izmed vzrokov sedanje nenavadne finančne slabosti francoske republike. Pri proračunanju vojnih stroškov pa ne pridejo v poštev samo neposredni stroški za armade, marveč je treba vpoštevati tudi podpore družinam vojnih obvezancev in skrb za ostale svojce padlih vojakov. Dalje ni pozabiti na različne odškodnine prebivalcem lastne dežele in končno škode na materijalu. Pa še druge indirektne stroške provzroča državi vojna. Trgovina in promet počivata, najkrepkejše roke so zaposlene v vojni in tako rastejo vojni stroški v nedoglednost.

Francoski finančni minister Ribot je vložil v parlamentu predlogo, zahtevajočo 1,700,000,000 dolarjev za prvo četrtletje 1917. Ta svota je namenjena le za vojne potrebe. Ostali proračun znaša 186,000.000 dolarjev. Dnevni izdatki Francije presegajo sedaj 21 miljonov dolarjev. Finančni minister je tudi naznanil, da znaša drugo nacionalno posojilo 2,300,000,000 dolarjev, od česar je bilo 55 odstotkov francoskega denarja, ostalo pa bondi. Posojilo je podpisalo tri miljone oseb.

Številke je včasi vredno nekoliko natančneje pogledati. Kratek račun nam kaže, da potrebuje Francija za vojskovanje več kakor devetkrat toliko, kolikor znašajo vsi njeni državni stroški za druge namene. Da se narodni dohodki v dobi vojne mnogo manjši, kakor v mirnih časih, se pa z druge strani razume samo ob sebi, kajti narodno bogastvo more le delo ustvarjati in pomnoževati. Za delo je treba delavcev. Če je ogromna večina delavcev na fronti, ne more biti na delu. Torej se narodno bogastvo zmanjšuje. Nadalje ga zmanjšuje vojna s svojim uničevanjem. Izdatki se pa desetkrat pomnožujejo!

Kakor je na Francoskem, je seveda v vseh vojskujočih se deželah. Razmerje med dohodki in izdatki je tupatam lahko za spoznanje drugačno, ali bivstveno je položaj povsod tak, da žre vojna veliko veliko bolj, nego je mogoče nadomeščati. Najnavadnejša računarska misel pa kaže, da mora to prejaslej voditi do bankrota. Stvar je ravno taka, kakor če naženeš na pašnik, na katerem je normalno dovolj trave za sto glav govede, tisoč krav in volov. Živina se bo dalje pasla, dokler bo kaj; priti pa mora dan, ko bo zmanjkalo paše za vse. Z umetnimi sredstvi se bankrot nekaj časa lahko zavlači in prikriva, ampak preprečiti se ne more, kar je neizogibno.

"Slovenski Narod" v Ljubljani piše: Po celi Vipavski dolini so Italijani razmetali mnogo lističev, v katerih pozivljejo narod k sebi. Toda narod se ne briga za te pozive.

Kaj bi se brigal?

A. F. of L.

Včeraj se je v Baltimore pričela 36. konvencija American Federation of Labor. Pri otvoritvi je bilo več kakor 300 delegatov navzočih. Kot gosti so prišli zastopniki strokovnih organizacij iz Anglije, Kanade in z Japonskega.

Popoldne so čitali poročilo eksekutive, ki obsega 169 strani. Organizacija šteje sedaj okroglo 2,090.000 članov.

Konvencije te organizacije so bile dolga leta zelo gladke in vsled tega tudi zelopovršne. Bile so družbe kimavcev. Kar je storilo vodstvo, je bilo vse modro. V organizaciji se je razvila nekakšna avtokracija, katero so demokratične oblike komaj prikrivale. To vodstvo je pa napravilo iz največje delavske organizacije v Ameriki družbo, ki je naposled postala sama sebi cilj, namesto da bi služila delavcem kot sredstvo za dosego višjega cilja. A. F. of L. noče odpraviti kapitalističnega sistema. Ona se ne bojuje za to, da postanejo delavci enakopravni člani družbe. Ona stoji z obema nogama na podlagi sedanjega družabnega sistema in le v mejah kapitalističnega sistema obljubuje delavcem zboljšanje položaja.

Če bi zmagal socializem in bi delavstvo s svojo politično močjo preuredilo družabni sistem, tako da bi bilo z novimi razmerami lahko popolnoma zadovoljno, bi postala A. F. of L. nepotrebna. A. F. of L. pa ne sme propasti. Vse delavske boje mora voditi ona. — Tako je mišljenje voditeljev te federacije.

A. F. of L. izhaja od popolnoma napačnega začetnega stališča. Njena filozofija je čisto enaka nazoru sodnika, ki misli, da se morajo vršiti zločini, kar bi bila sicer sodišča nepotrebna, ali pa nazoru generala, ki pravi, da morajo biti vojne in vojna nevarnost, ker sicer ne bi bilo treba armade.

Za delavstvo ni prvo vprašanje, kako bo vzdržavalo to in to organizacijo in njeno obstoječo obliko. Prvo vprašanje je, kako se reši zatiranja in izkoriščanja. Potem še le pride vprašanje, kakšna mora biti organizacija, s katero se doseže cilj. Organizacija je le sredstvo, in sredstvo mora biti podrejeno cilju. Če se cilj doseže in postane sredstvo nepotrebno, se vrže proč ali pa položi v muzej za spomin.

Tudi socialistična stranka ne gre v prvi vrsti za tem, da ona živi in da je velika. Postati hoče velika zato, da izvrši svoj namen, ki se imenuje rešitev delavskega razreda iz kapitalističnega suženjstva.

Socialistična stranka ve, da je tudi ona le sredstvo in da postane nepotrebna, kadar bo njen cilj popolnoma dosežen. Kajti kadar se preosnuje družba na socialistični podlagi., ne bo več prostora za politične stranki v sedanjem zmislu. Torej tudi za socialistično stranko ne.

To nič ne de. Abecednik in slovnico se uči človek zato, da bo mogel čitati druge knjige in sam kaj pisati. Kadar se je naučil, bi bilo nezmiselno zahtevati, da naj ostane vse življenje pri abecedniku in slovnici. Vsako sredstvo je le toliko časa dobro, dokler služi svojemu namenu.

A. F. of L. pa hoče biti sama sebi namen. Ona podreja interese delavstva interesom svojega obstranka.. Zato sovražijo njeni voditelji socializem, čigar zmaga napravi delavske boje nepotrebne.

Proti nazadnjaštvu vodstva se je na zadnjih konvencijah pojavila opozicija. Najzanimivejše vprašanje na letošnji konvenciji bo, če se je ta opozicija od zadnjega zborovanja kaj pomnožila in utrdila.

A. F. of L. bi bila lahko dobra, delavstvu zelo koristna organizacija; ampak treba ji je sveže krvi in novega duha.

Ruski stari sodrug Rjabkov je bil pred kratkim obsojen na šest mesecev ječe. Rjabkov je imel knjigotržnico; pri neki policijski preiskavi so našli pri njem prepovedane knjige. Tega carizem seveda ne more trpeti. — Rjabkovu niso progoni ruske vlade nič novega. Parkrat je bil že v pregnanstvu, vsega skupaj osem let, po revoluciji je pa dobil kot urednik "Pčele" dve leti trdnjave. Zdi se, da ga tudi sedanja kazen ne bo "poboljšala".

Meyer London je edini socialistični poslanec. Ali vreden je več od treh kapitalističnih.

Povratek v Evropo.

Raziskovalec naseljeniškega vprašanja L. Steiner trdi, da je že sedaj prodanih več kakor miljon voznih listkov ljudem, ki se mislijo po vojni vrniti v Evropo. Vsakdo ima pravico, da si sam izbere usodo, kolikor je mogoče izbirati; toda ljudje, ki mislijo, da bo po vojni nanje čakala sreča v Evropi, se utegnejo hudo zmotiti. Preden pridejo tam do pošteno plačanega dela, bodo trikrat porabili svoje dolarje, če jih bodo kaj imeli, in potem je še vprašanje, če najdejo količkaj primeren zaslužek. Čudeži se v Evropi ne bodo godili, brez njih pa ne bo tistih krasot, ki jih nekateri tukajšnji naseljenci menda pričakujejo.

Politične razmere bodo gotovo neugodne. Za to ni treba mnogo proročanskega duha, ker je bilo tako še po vsaki vojni, sedaj je pa še več razlogov za to. Vlade vedo, da je že sedaj mnogo njim neprijaznega duha med ljudstvom in da ga utegne biti po vojni, ko se vrnejo možje iz zakopov, še več. Pripravile se bodo, da zatro siloma vse nemire, ki bi se utegnili pojaviti; politične pravice ostanejo tudi po miru še omejene, vohunstvo bo cvetelo in denunciantov bo toliko, da se ne bo človek upal ust odpreti.

V deželah, ki pridejo morda pod drugo vlado, ne bo nič bolje. Še nobena osvojena dežela ni dobila ustavnih pravic, preden je potekle par desetletij. Vzemimo n. pr. da se kakšni kraji pridele Italiji; naravno je, da ne bo zaupala svojim novim državljanom, iz katerih bo šele sčasoma hotela "vzgojiti dobre Italijane." V takih krajih bodo politične razmere neznosne, zlasti še za človeka, ki se je nekoliko privadil ameriškemu življenju, kjer naposled vendar ni nobenega priznanega veličanstva, da bi ga mogel razžaliti in kjer se z javnim uradnikom lahko skregaš, ne da bi se moral takoj zbati lukuje zaradi "Amtsehrenbeleidigung."

Razdejana Evropa se bo seveda morala obnoviti. Industrije bodo morale zopet delati. Ali tako hitro to vendar ne pojde, kakor si domišljajo optimisti. Države bodo imele strahovite dolgove, pa ne denarja. Varčevale bodo, kakor še nikdar ne, a da napolnijo svoje blagajne, bodo nakladale davke, da se bodo hrbti krivili. Investirale ne bodo, vsaj za nekoliko mršavih let, ničesar v produktivne namene, ker ne bodo imele kje vzeti. Kakor vse kaže, bodo vojaški izdatki tudi po vojni veliki, vsaj dokler se razmere po vsej Evropi praktično ne ustanove. Privatni kapital bo skrajno previden. Brez hudih kriz se prehod v normalne razmere sploh ne more izvršiti, in kapital se ne bo spuščal v nobene špekulacije brez zagotovljenega profita. Mnogo novih kapitalistov bo gledalo, da zataje svoje bogastvo iz strahu pred obdačenjem. Kar bo industrije, bo imela začetkoma še preveč rok. Ženske, ki so sedaj nadomestile moške in se izurile, se ne bodo mogle meni nič tebi nič pometati na cesto. Strokovne organizacije so že sedaj v skrbeh, kako se poskrbi delo zdravim delavcem in invalidom, ki se vrnejo iz strelskih jarkov. Delavci, ki pridejo od drugod, jim bodo konkurenti in bodo le povečali bedo. Preden bo privatni kapital pričel z večjimi investacijami, pretečejo leta.

Če si je kdo prihranil par dolarjev, naj nikar ne računa, da je tak ameriški papirček vreden pet kron. Draginja, ki je dosegla med vojno nezaslišano višino, se sicer sčasoma nekoliko ublaži, toda na stopnjo izpred vojne le ne pridejo cene. Če velja danes kilogram govedine sedem do osem kron, ga tudi po vojni ne bo dobiti za krono ali dve. Tudi obleka se ne bo več kupovala za trideset kron.

Če mislijo delavci kaj na svojo bodočnost, store mnogo bolje, ako se tukaj organizirajo in pripravijo, da bodo močni za boje, katerih se ne bo manjkalo na tukaj ne tam, ki pa bodo tukaj vendar ložji, če bo delavstvo zavedno.

"Echo Belge" poroča, da vlada v Antwerpih panika, ker so Nemci edtam odpeljali 21.000 belgijskih državljanov v Nemčijo. Nekateri možje, ki so hoteli pobegniti na Holandsko, so bili na meji ubiti z električno strujo, ko so se doteknili žične ograje.

Nedvomno je to odvajanje državljanov protipravno; ali nedvomno je tudi, da ni Nemčija edina, ki tako ravna. Na strani zaveznikov niso nič boljši. Vsaj za Italijane pozitivno vemo, da so odgnali slovenske družine z Goriškega v Italijo. Čim dalje traje vojna, tem manj se ozirajo države na pravo.

Vojno blagostanje.

Grof Roedern je v nemškem parlamentu pravil, da je finančni položaj Nemčije sijajen. Ker se ne more iz tujine dovažati blago, ostaja denar v deželi. Za fronto se opravlja pridno delo v industriji in poljedelstvu in žene marljivo pomagajo. Varčnost, ki je postala potrebna, je velik faktor za dobivanje denarja. V prvih osmih mesecih tega leta so se vloge v hranilnicah pomnožile za 1,710,000.000 mark, nevštevši vpise vojnih posojil.

Prekrasno! Čudovito! Kako je mogoče, da še najde na Nemškem še kakšna nizka duša, ki zahteva mir? Saj je očitno, da je za Nemčijo najbolje, če traja vojna večno. Po izjavah grofa Roederna je to kakor pribito.

Ampak nedvomno je velika napaka, da ni plemeniti grof vsaj kancelar. On bi že uredil, da bi moglo ljudstvo še manj kupovati in vsled tega naravno manj izdajati. Ker se ne more nič uvažati iz tujine, ostane ves denar v Nemčiji. Če je bilo popolnoma pametno, da je Roedern to povedal, je vprašanje; zakaj zavezniki bodo sedaj zopet trdili, da je njih blokada Nemčije popolnoma uspešna, če je ves uvoz odrezan. Kolikor vemo, se je nemška admiraliteta in vlada precej rogala blokadi, češ da je le na papirju.

Ampak pustimo to. Saj nas poučuje gospod grof, da je ta blokada pravzaprav velik blagoslov za Nemčijo. Ves denar ostane zaradi nje v deželi. Zakaj se torej na Nemškem jeze? In zakaj so storili, kar so le mogli, da bi bili razbili blokado?

Drugo vprašanje: Kakšni ljudje morajo biti Liebknecht, Haase, Bernstein itd., ki so se upali govoriti o bedi v Nemčiji? Če se množe vloge v hranilnicah za miljarde, mora biti vendar bosa, da je v deželi beda.

Ampak — gospod grof naj nam ne zameri — zdi se nam, kakor da je v njegovih besedah nekoliko protislovja. Pravi, da je varčevanje postalo potrebno. Kako je to? Mislili smo, da je varčevanje tam potrebno, kjer je pomanjkanje. Grof Roedern pa trdi, da v Nemčiji ni pomanjkanja, temveč izobilica. Priznati moramo, da je naša glava preslaba, da bi rešila to uganko.

Razložiti bi si mogli to reč le na en način, namreč tako, da ni grof Roedern povedal, odkod prihajajo hranilne vloge. Da imajo v Nemčiji denarja, že verjamemo. Vpraša se le, kdo ga ima. Saj imamo nekaj takega tudi v Ameriki. Tukaj je denarja na kupe. Za štirideset miljard dolarjev se je baje ameriško nacionalno bogastvo pomnožilo. Ali te miljarde so šle v žep Morgana, Schwaba, Rockefellerja, Garyja itd. ljudstvo ima pa drag kruh, drag krompir, drag premog.

Nemški denar je ostal v deželi, pravi grof. Ampak vsecno ni, kje je v deželi. In zdi se, da ga je v žepih siromašnejših slojev še manj, kakor pred vojno, v žepih kapitalistov pa mnogo več. In tiste bančne vloge so najbrže kapitalistične vloge.

Če je pa tako, tedaj ni povedal grof Roedern nič novega, ampak le blufati je izkušal. Zakaj da je vojna za posamezne kapitalistične žepe blagoslov, je stara reč. Krupp in vojni liferanti se gotovo ne pritožujejo; če bi bilo od njih odvisno, se ne bi smel skleniti mir do sodnjega dne. Toda to ni blaginja ljudstva. Če vemo, da je trikrat na teden prepovedano meso, da se dobi kruh le proti nakaznicam, da se uradno prepoveduje lupiti krompir, da velja kilogram govedine pet do šest mark, tedaj nam je težko verjeti, da je položaj ljudstva tako sijajen, kakor bi nam ga rad naslikal pruski grof.

Baharija, da ostane denar v deželi, ker se ne more nič dovažati iz tujine, je pa sila otročja — tudi če jo je izrekel grof. Zakaj je pa Nemčija poizkušala vse mogoče, da bi dobila žita in moke iz tujine, iz Turčije, Rumunije itd.? Zakaj pa pošilja submarinko "Deutschland" v Ameriko?

Ej, zato, ker ve vlada o narodnem gospodarstvu vendar nekoliko več nego se zdi, da ve Roedern. Zunanja trgovina je za moderno državo neizogibna potreba; kakor je v njenem interesu, da izvaža blago, katerega izdela preveč za domačo porabo in da čimbolj pomnoži ta izvoz, je zanjo tudi važno, da dobi iz tujine, česar nima doma. Prepovedi dovoza so znamenja slabosti; velik dovoz je simptom blagostanja.

In tako zopet ni nič z blagoslovom vojne za ljudstvo. Nemčija gotovo ni edina država, v kateri trpe množice zaradi vojne; Nemčija pa tudi ni tista izjemna dežela, kjer bi letali ljudem vsled vojne pečeni golobi v usta. Govorance je hitro izrečena, razmere so težko izpremenjene.

Še ena Bethmaniada.

Nemškega kancelarja Bethmann Hollwega imenujejo njegovi častilci filozofa. V tem imajo popolnoma prav, ker zamenjujejo filozofijo, kakor se je že večkrat zgodilo, z sofistiko. Da je v duševnem žongliranju mojster, se mu mora priznati. Pravi filozof pa že zaradi tega ne more biti, ker tedaj, če bi bil to, ne bi mogel biti kancelar kapitalistično monarhične države.

Bethmann Hollweg je imel tekom zadnjega parlamentarnega zasedanja govor pred glavnim rajkstagovim odborom. Po poročilih, prihajajočih čez Amsterdam, je izrazil svoje popolno prepričanje, da bo Nemčija koncem vojne zmagovalka.

O tem se ne bi mi prav nič prepirali. Na drugi strani sta skoraj sočasno angleški general French in ruski vrhovni poveljnik Brusilov trdila, da imajo zavezniki že gotovo zmago v rokah. To so mnenja, ki se lahko izrekajo in ki izviraje morda iz resničnega prepričanja, sicer pa nimajo nobene cene. Faktično ne ve živ krst, kdo zmaga in če sploh kdo zmaga. Zakaj zmaga je odvisna od zelo mnogih in zelo raznovrstnih faktorjev, a pod solncem nebeškim ni nikogar, ki bi jih mogel vse preceniti in jim vsem pogledati do dna. In nikogar ni, ki bi mogel zanesljivo vedeti, če ne pridejo še popolnoma novi faktorji vmes, preden bo klanja konec. Brez vsegavednosti, katere pa niso nevoščljiva nebesa podelila nobenemu zemljanu, je tudi nemogoče "vedeti", kako se konča vojna.

Če bi bil Bethmann Hollweg le o tem svojem prepričanju govoril, se ne bi niti zmenili za njegovo modrovanje. Ali po omenjenih poročilih je dejal v svojem govoru tudi sledeče:

"Anglija in Francija sta leta 1915. zajamčili Rusiji gospodstvo nad Carigradom, Bosporom in zapadnim bregom Dardanel, dočim naj bi se Mala Azija razdelila med ostale ententine države. Nadalje se je raztegoval aneksacijski tek naših sovražnikov na Alzacijo in Loreno. Naravno je seveda, da ne more podobna politika služiti za podlago mirovnega pogajanja. Nemčija je vedno pripravljena nakloniti posluh željam svetovne mirovne lige, da, pripravljena je celo postaviti se na čelo take lige, katere glavni cilj bi bil ohranitev trajnega miru.

'Svet ni bil pred izbruhom te velike vojne v senci 'pruskega militarizma', ampak v senci politike, ki je hotela napraviti Nemčijo osamljeno ter jo naposled podjarmiti in držati v sužnosti.

"Proti tej politiki ententnih držav, naj se že imenuje diplomatično omejitev, vojaško uničenje ali pa gospodarsko svetovni bojkot, je Nemčija od začetka vojne v vlogi obrambe.

"Nemški narod vodi obrambno vojno. Bojuje se za svojo varnost, za svoj narodni obstanek, za svojo svobodo. Nikdar nismo trdili nič druzega, nikdar nismo imeli drugih namenov. In s tem se pojasnjuje naravnost neverjetni razvoj nemških sil, velikanske nemške armade in brezprimerna hrabrost bramboveev domovine. Tak razvoj sil ni bil doslej znan v zgodovini.

"Sovražniki Nemčije si mislijo, da dosežejo zmago, če poklicejo ves svet na pomoč. Ta napor je pa imel edino posledico, da se je nemški narod tembolj strnil in da se je nemška odporna sila še bolj pomnožila. Karkoli bo mogla Anglija zgnati vojnih sil skupaj, in tudi v tem oziru so gotove meje, se vse zruši pred našim trdnim namenom, da zmagamo. Ta volja je neizpremenljiva in čas pride, ko priznajo to naši sovražniki."

Lep govor, zares! Le škoda, da ne bo niti najmanje poslužil miru. Če je imel gospod Bethmann namen pomagati, da se okrajša vojna, je njegova filozofija zopet enkrat na popolnoma napačni poti.

Kar pravi kancelar o zaveznških namenih, ni brez zanimivosti. Da je imela Rusija sebične namene in da jih še ima, je tako gotovo, kakor da jim ima Anglija ali Italija ali pa Rumunija. Toda Bethmann mora prisojati svetu več kakor nemogočo krakovidnost, če misli, da bo kdo verjel v nesebičnost Nemčije. Da so na Nemškem ljudje, ki mislijo, da vodijo obrambno vojno in da se bojujejo za obstanek in svobodo Nemčije, je mogoče. Ampak taka kriva vera ne spravi s sveta dejstva, da je Nemčija pričela vojno, ko se ni živ krst dotikal njenega obstanka ali pa legendarne "svobode."

Gospod kancelar ima čisto prav, da ni Nemčija nikdar trdila, da je sebična. Toliko filozofa je Bethmann Hollweg že, da zna igrati plemenitost in idealizem, kadar gre na rop. Toda kaj je bilo njeno in avstrijsko početje na Balkanu druzega kakor rop? In kakšne namene je imela z bagdadsko železnico in z vojaško in politično hegemonijo na Balkanu, če ne sebičnih?

Bethmann Hollweg ne more tega priznati. Seveda ne. Ampak njegovih besed ni treba, kjer govore dejstva. On tudi lahko z jezikom vali krivdo od pruskega militarizma; ne opere ga pa vendar ne. Militarizem sicer ni sam povzročil sedanje vojne; to je hotè ali nehotè poskrbel kapitalizem; toda militarizem je bil pri tem poslu njegov glavni pomočnik; še več: Bil je njegov podpihovalec. Ves evropski militarizem. Ali zopet je res, da je bil pruski militarizem njegov zgled in da mu je stal na čelu.

Toda kakšen je bil glavni namen Bethmannovega govora? Vsak govornik mora imeti namen, zlasti pa govornik na tako važnem in odličnem mestu. Kaj je torej hotel?

Logično pojasnilo bi nam moral dati odstavek, v katerem govori o miru in o mirovni ligi. Človek bi moral soditi, da je hotel pospešiti mir. Zaradi tega bi mu tudi odpustil marsikatero neresnico. In človek bi ga celo z resnim obrazom poslušal, kadar pravi, da bi se Nemčija postavila na čelo mirovne lige, ki bi imela namen, da zagotovi trajen mir. Bilo bi sicer težko zatreti smehljaj, če se denejo te besede na rešeto, ali zaradi lepega namena bi se že še to nekako storilo. Toda če zaključuje kancelar svoj "mirovni" govor z žuganjem in povzdignjenim naglašanjem nemške volje za zmago, tedaj ni več vredno, da bi se človek silil. Zakaj tak govor ni vabilo na mir, temveč strasten poziv na nadaljevanje klanja. Sklepčne besede njegovega govora v zvezi s tem, kar je pripovedoval o svoji pripravljenosti za mir, imajo enostavno ta pomen:

"Pripravljeni smo, da se snidemo z Vami na konferenco. Toda preden sedemo za zeleno mizo, morate priznati, da smo mi zmagovalci. In tako moramo obravnavati: Mi zmagovalci. Vi premagani."

Tako razume ta govor ves svet. Tako ga bodo razumeli tudi zavezniki. In to bi odklonili celo tedaj, če ne bi imeli nobenih sebičnih namenov. Kajti Bethmannovo naglašanje nemške zmage jim pravi, da bi morali napraviti Nemčiji koncesije na svojo škodo.

Tudi če ne bi imeli izjav od zaveznške strani, bi vedeli, da je v priče tega stališča Nemčija otročje govoriti o miru v kratkem času. Njegov poziv bi mogel v najboljšem slučaju imeti uspeh, če bi se glasil približno tako:

"Odložimo orožje. Ne ozirajmo se na to, kje stoji ena ali druga armada, kaj je zasedla ta in kaj ona, ampak skličimo vso Evropo in vse prizadete narode sploh skupaj, da se posvetujemo, kako bi uredili nove razmere čimbolj v interesu vseh narodov in s tem zagotovili mir za daljšo dobo."

Če bi imel tak klic zadosten uspeh pri zaveznikih, je vprašanje. Ali če bi ga Anglija, Rusija in ostala družba odklonila, bi Bethmann lahko ponosno vzkliknil, da je pokazala Nemčija resno voljo za mir. Odgovornost za nadaljevanje klanja bi tedaj popolnoma padla na njene nasprotnike. Sedaj zadene glavni del te odgovornosti njo.

Amerika in umetnost.

V Chicagi je izhajala mala revija, "The Little Review". Izdajala jo je Margaret C. Anderson. Da je mogla revija izhajati v taki obliki, kakor je Anderson hotela — posvečena umetnosti — je izdajateljica stanovala skozi celo leto pod šotorom ob michiganskem jezeru. Stanovanje pod šotorom samo na sebi sicer ni nič nepriljetnega, dokler ne nosi seboj čustvo, da je to vsled prisiljenih gospodarskih odnošajev. S temi odnošaji je morala računati urednica in izdajateljica "The Little Review" M. C. Anderson, in razumljivo je, da stanovanje pod šotorom torej ni bil zanjo noben luksus.

Septemberska številka revije je izšla na tri najstih straneh prazna, Miss Anderson pa je odšla v San Francisko, Cal., misleča, da bo tam za njen umetniški temperament boljše polje. V tej številki piše na prvi strani v treh vrstah: "Little Review" upa, da postane osvečena umetnosti." V predzadnji številki piše med drugim: "Sramuje me, Spoznala sem tragedijo "Little Review", ki je smešna. Izhajala je dve leti, ne da bi dosegla svoj ideal. V njej sem hotela imeti umetnost. In bilo je je malo, zelo malo. Želim, da je bo v bodoče več, ali pa sploh ne izide. Nič me ne briga, od kod pride, iz Amerike ali z južnih pomorskih otokov, samo da je umetnost. Umetniki, kje ste?!

Iz dna duše sovražnim kompromise, a vendar sem jih bila prisiljena delati, ko sem objavljala stvari, ki so bile "skoraj dobre" ali "zanimive". Sedaj jih ne bo več. Če pride ena sama lepa stvar za septembersko številko, jo objavim, ostalo ostane prazno, kajti kompromisov ne trpim več."

Niti ena lepa stvar ni prišla. Dve strani so bile posvečene karikatumo urednice, ki prikazujejo, kako vporablja čas, ker v Ameriki ni umetnosti. Poleg tega je štiri strani proti njej naperjene kritike, ki so jo poslali čitatelji. Njen glas je bil glas vpijočega v puščavi. Ali se je temu čuditi? Čisto nič ne!

Eden teh kritičarjev piše: "Tvoj klic ostane brezuspešen. Kdo si, da pričakuješ celo vrsto pripravljenih ženijev, ki naj bi napolnili Tvoj list? Zadovoljna bodi, da dobiš med stotinami plev eno zrno."

Neki čikaški čitatelj piše: "Tvoj klic je zanimiv, toda izgleda, da bo brez uspeha: ne vem, kje bi našla stvari, ki jih potrebuješ . . ."

O, Amerika, dežela dolarja in železa, največ sledu tvoje umetnosti leži v čifutskih "junk pilih"!"

Nov veleposlanik.

Avstrija ima zopet zastopnika za Ameriko. Skoraj sočasno s poročilom o Dumbovi smrti prihaja vest, da je bil dosedanji poslanik v Sofiji grof Tarnov Tarnowsky imenovan za veleposlanika v Washingtonu. Ker je gotovo, da ga ameriška vlada sprejme, pride pač kmalu v to deželo in razmerje med Zedinjenimi državami in Avstro Ogrsko bo zopet "normalno".

Dumbova afera, ki je s tem imenovanjem — in z njegovo smrtjo — definitivno rešena, je bila gotovo zanimiva. Na njen povod se sedaj ni vredno vračati. Ali nekoliko spomina zasluži stvar, ker prav lepo kaže, da se tudi ostre afere lahko mirno rešujejo in jih potem čas lahko popolnoma izgladi. Zahteva, da naj odpokliče svojega veleposlanika, je bila za Avstrijo pač poštena klofuta. Le pomislimo! Na čelu dualne monarhije stoji cesarsko in kraljevsko in apoštolsko VELIČANSTVO. Poslaniki in veleposlaniki so zastopniki cesarja in kralja. Pa pride takale republika, ki ima čisto navadnega plebejskega, le za štiri leta izvoljenega prezidenta, in pravi vladi njegovega VELIČANSTVA: Tukajle imaš svojega veleposlanika, pa si ga odpelji domu! To je tako, da bi si človek vse nohte pogrizel. Ni li s tem užaljeno njega Veličanstvo in ni li dolžnost "njegovih" narodov, da maščujejo žalitev svojega Veličanstva? Če je se kaj pravice na svetu, bi moral Wilson poklekniti, potrkati parkrat s čelom na zemljo in v razjokani ponižnosti prositi odpuščanja; potem bi se moral pa najmanje Lansing — ker žal nimamo princev — odpeljati na Dunaj in tam pred starim Franceljnom napraviti trikrat kitajski kotav. Če ne, bi pa priplilu avstrijska mornarica čez mlako in bi pokazala, kaj se pravi spoštovanje do habsburškega majesteta.

Ampak — šlo ni tako. Avstrija, ki so jo imeli baš na vseh straneh v kleščih, bi se bila le osmešila, če bi bila hotela takrat kaj ropotati z Ameriko. In ker je to čutila, je stisnila figo v žepu, njen mož je prišel nazaj na Dunaj, potem je nekaj časa držala šobo, in sedaj je zopet vse v redu. Brez vojne.

Če bi bile vlade vedno tako pametne, kakor je morala biti dunajska v tem slučaju, bi bilo za ves svet bolje. In če bi bila avstrijska vlada sama že prej tako pametna! Kako bi bilo danes v Evropi lahko vse drugače! N. pr. če bi si bila leta 1914. rekla, da z nobeno vojno ne oživi Franca Ferdinanda.

Ali vlade so kakor pokvarjeni otroci. Dokler niso tepeni, ne pridejo k pameti.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908. | Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

PREDSEDNIK: Ivan Prostor, 6120 St. Clair Ave. Cleveland, Ohio.
PODPREDSEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 59, West Newton, Pa.
TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrich, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
BLAGAJNIK: Josip Žele, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovčič, 20 Main St., Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
3. nadzornik: Jakob Kocjan, 1400 E. 52d St., Cleveland, Ohio.

POROTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavriš, box 8, Yukon, Pa.
2. porotnik: Frank Bavdek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
3. porotnik: Anton Welly, box 44, Superior, Pa.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

Frank Škufca, 485 2nd St., Conemaugh, Pa.
Ivan Jager, b. 543 Woodland Ave., Conemaugh, Pa.
Franc Kos, Conemaugh, Pa.
Mihael Flek, R. F. D. 4, b. 143 a, Johnstown, Pa.
Jakob Rupert, b. 238, South Fork, Pa.
Ivan Hribar, Johnstown, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakazmic, nikakor pa ne potom privatnih čekov na naslov Blas Novak, S. D. P. Z. & Conemaugh Deposit Bank v Conemaugh, Pa.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

Kapitalistična dobrodelnost.

Ni je ostudnejše himavščine na svetu, kot je kapitalistična dobrodelnost. Sleparska meščanska demagogija si je nadela dobrodelno krinko, in s to masko misli za nos voditi ljudi, ki sodijo bolj po površini slike, nego da bi posegali v globočino. Kapitalističnim pijavkam je v javnosti vedno na jeziku dobrodelnost in reveži, dasiravno ni pod solncem klike, ki bi bila v resnici bolj nedobrodelna, kakor je današnja roparska družba, katera bi v sedanjem družabnem redu rada izpremenila le to, kar bi se za njihov sigurnejši obstanek mogla nadomestiti z instotnejimi iz srednjega veka.

Razume se, da se ne bomo s kapitalisti nikdar razumeli o socialnem vprašanju; zakaj nasprotja med nami in njimi se ne tičejo posameznih pojavov, metode in taktike. Razlike so bivstvene: različni so temelji, na katerih stojimo, različni so cilji, za katere se bojujemo. Kapitalisti in njihovi meščanski mešetarji hočejo ohraniti podlago sedanjega družabnega reda; mi hočemo ustvariti novo družbo. Zanje je večno veljaven zakon, da morajo biti na svetu reveži in bogatini; mi hočemo doseči razmere, iz katerih izgine revščina. Za nas je socializem znanost, ki mora preiskati vzroke bede, neizobrazbe in gorja. Mi hočemo izvedeti resnico; oni želijo v delavskih vrstah nevednost.

Najmočnejša in vedno sigurna ščita kapitalizma sta vera in denar. Kapitalisti celega sveta so s poglavarjem rimsko-katoliške cerkve v prijateljskem objemu. Papeži seveda radi svojim lojalnim kolegom, kateri še niso svetniki na tem svetu, narede protiuslugo, in zato so različni papeži izdali svoje encikliike, v katerih priporočajo ponižnost napram kapitalistom.

Papež Lev XIII., katerega smatrajo nekateri naivneži za delavskega papeža, je v svoji encikliki "Rerum novarum" povedal, kako ima cerkev presojati socialno vprašanje. "Delavec naj se zadovolji s tem, da je delavec, poslušen naj bo svojemu gospodarju in naj bolj misli na drugi svet, kakor na to solzno dolino. Gospodar pa naj ne pozabi, da je navsezadnje tudi delavec človek, pa naj bo usmiljen z njim." In zdaj nam pojo to pesem usmiljenja, da nas že bole ušesa od te zlagane melodije.

Zavedno delavstvo se jim bo za vse to usmiljenje prav lepo zahvalilo. Naš cilj je družba, v kateri sploh ni treba tega bajeslovnega usmiljenja, za katerega hrbtom se skriva današnja na tatvinah izrojena kapitalistična družba. Vse to slavljeno in opevano usmiljenje ne obstoja toliko za ljudstvo, kakor za ljudi, kateri potrebujejo revščine in reveže, zato da bi z drobtinami, katere jim dajejo, odvrnili ljudstvo od spoznanja, da je opeharjeno ne za drobtine, ampak za bogastva.

Izkoriščanje in dobrodelnost sta dvojčka, ki ju pozna zavedno delavstvo že predobro. Največji zatiralci so navadno filantropje in prijatelji "svojih" delavcev. Tekom leta iztisnejo miljone iz njih kosti in krvi, nazaduje pa, da se ne pozabi njihovo ime, vržejo nekaj kron za kakšno kričečo ustanovo, in stvar je zopet lepo pri kraju, ter se drugi dan zopet začne znova. To, kar zahtevamo mi, je pravica, ne pa miloščina. V tem boju seveda ne bomo nikdar našli kapitalistov in meščanskih reformatorjev. Zakaj v družbi, v kateri bi veljala enakopravnost, v kateri bi vsakdo s svojim delom lahko prišel do blagostanja, v kateri ne bi bilo beračev in revežev — v taki družbi ne bi bilo prostora za kapitalistični in meščanski napuh, za kapitalistično gospodovalnost in za filantropsko usmiljenje. Vsa kapitalistična blagodušnost, vsa njihova ljubezen do revežev ni nič druzega, kakor sredstvo, da si ohranijo in utrde vlado. Miloščina, odpadki od bogato obložene mize, od katere so odgnani prav tisti, ki so jo pogrnili, naj povečajo med ljudstvom čut odvisnosti od svojih 'dobrotnikov', čut lastne slabosti, naj uničijo voljo od pravice; skratka naj pomagajo raztegniti sedanje razmere na večnost.

Družba DuPont ne pride ob svojo žalostno slavo. Pred kratkim se je zopet primerila eksplozija v smodnišnici DuPont de Nemours v Haskellu, N. J. Trije delavci so bili smrtno nevarno ožgani, štirje drugi so bili hudo poškodovani, ostanejo pa najbrže živi. Eksplozija se je zgodila, ko je padla posoda s 65 funti smodnika z voza. Takoj je švignil plamen in na vozu, na katerem je bilo 20,000 funtov smodnika, se je del te tvarine vnel. Ogenj je pograbil poslopje, ki je bilo 50 čevljev oddaljeno.

Da bi se zaznamovale vse nesreče pri tej družbi, bi bilo treba posebnega urada. Tudi drugod po svetu izdelujejo eksplozivne snovi, toliko nesreč pa vendar ni nikjer.

Po poročilih strank so zmašali republičanski prispevki za kampanjo do 1. novembra 2,012,535 dolarjev, demokratični pa 1,310,729. Do dneva volitev so se še pomnožili. — Denar, denar, denar . . .

Pred volitvami je illinoiški guverner Dunne vpraševal: Ali more denar kupiti guvernerstvo? — Sedaj se je prepričal, da ga more.

V Chicagi se je neka dama zastrupila. Njen mož pravi, da je to storila, ker je Hughes propadel. Če je to res, tedaj je jasno, da je izvršila samomor v nenadni duševni zmedi.

Kdor vrže puško v koruzo, dobi največ upanja, da bo ubit.

UTRINKI.

Prekomorska brzojavna agentura objavlja intervju svojega dunajskega poročevalca s Hindenburgom. To poročilo pravi:

Dunajski časnikar je naznanil feldmaršalu, da goje v Avstro-Ogrski povsod najpopolnejše zaupanje in občutijo zadoščenje nad pridobljenimi uspehi, a da vendar hrepene po koncu vojne. Feldmaršal je pa odgovoril: "Tega želimo vsi. To morate razumeti prav. Avstro-Ogrska je storila svojo popolno dolžnost in žrtvovala vse, kar je bilo potrebno. Ali prilagoditi se moramo potrebam nadaljnih žrtev, da ne bodo dosedanje brezkoristne."

Značilno je na eni strani, kako se upajo posamezni ljudje vedno govoriti v imenu vseh. Dunajski žurnalist pripoveduje Hindenburgu o zaupanju in zadoščenju v Avstriji, kakor da je bil za to pooblaščen. Atentat na grofa Stuergkha je en dokaz "popolnega zaupanja in zadoščenja." Uradne pripovesti o zarotah so drugi dokaz. Vesti o sifnem terorizmu, ki vlada v Avstriji, kar potrjujejo vsa poročila, ki so mogla uiti cenzorju, so tudi tak dokaz. Edino, kar je v časnikarjevih besedah verjetno, je to, da hrepeni ljudstvo po

Italijanski generalni štab trdi, da so Avstrijci mobilizirali dozdaj 7,400,000 vojakov v starosti od osemnajstega do petdesetega leta. — Na ujetih, padlih in ranjenih so izgubili 4,400,000 mož.

Avstrijska armada bi štela potemtakem z vsemi rezervami vred 3,000,000 mož.

"Hrvatska" v Zagrebu poroča: Bosanska vlada je prepovedala sledečim časopisom dohod v Bosno: "La Serbie", ki izhaja v Ženevi v Švici, nadalje v Clevelandu izhajajočemu rumunskemu listu "Romanul" in periodičnemu listu "Revista Bucovina" iz Bukarešta.

Naravno. Tiskovna svoboda se ni nikdar vjemala z vojno.

Po zapiskih londonskega Lloyda so Nemci od začetka vojne potopili 308 nevtralnih ladij s 421,333 tonami. Norveško je izgubilo 168 ladij z 212,314 tonami, Švedsko 47 ladij z 42,779 tonami, Dansko 38 ladij s 37,324 tonami, Holandija 18 ladij z 59,914 tonami, Grška 22 ladij z 41,540 tonami, Španija 10 ladij s 24,055 tonami, Portugalsko 2 ladji z 2841 tonami, Brazilija eno z 2258 in Zedinjene države dve s 5298 tonami.

"Hrvatski Dnevnik" v Sarajevu javlja: Iz Lyona se poroča, da znašajo srbske izgube v sedanji vojni en miljon oseb, to se pravi 25 odstotkov vsega naroda. V teh številkah niso vštete samo vojne izgube, ampak tudi izgube radi tifusa in kolere, kateri bolezni sta razsajali po Srbiji.

Pa vendar se še najdejo ljudje, ki blagoslavljajo to vojno, še celo z ozirom na Srbijo.

Dunajska poročila trdijo, da bo v Avstriji cenzura časopisov, zlasti kar se tiče razpravljanja o notranji politiki in o preskrbi z živili, znatno ublažena. To bi bila torej posledica Adlerjevih strelov. Z ozirom na to, da je Koerber ministrski predsednik, bi bila vest verjetna: ko je bil prvič na čelu vlade, je avstrijsko časopisje res uživalo nekoliko več svobode kakor navadno. Preveč važnosti pa temu poročilu vendar ni pripisovati. Tiskovni zakon je v Avstriji že v mirnih časih tako reakcionaren, da ni mogoče govoriti o tiskovni svobodi. Tudi Koerberjeva vlada ni mogla več kakor zahtevati od državnih pravdnikov, da naj spoštujejo zakon. Pa še s tem ni povsod uspela, ker so državni pravdniki in policijski komisarji že davno vajeni, da se izdajajo vladni ukazi za javnost, ne pa za njihovo poslovanje.

Sedaj je pa vojna. Vrhovno nadzorstvo cenzure je v vojaških rokah in tak gospod z bridko sabljico ob pasu si ne da nič ukazovati od ministrskega predsednika, ki je "navaden civilist". O notranji politiki in o živilih pravijo, da se bo smelo bolj svobodno pisati. Ali v sedanjem času so zunanje zadeve najvažnejše. Vprašanje miru spada n. pr. med zunanje zadeve. In notranje zadeve? Naj poizkusi kdo napisati temeljito kritiko notranjih razmer s stališča narodne avtonomije; takoj bodo dokazali, da ugrožava to obstoječe razmerje med Avstrijo in Nemčijo. Naj si kdo dovoli besedo o monarhizmu! Vse ministrstvo bo prej pognano iz službe, kakor pa bo uresničena tiskovna svoboda v Avstriji. Verjamemo, da bi se Avstrija svetu rada prikazala v moderni luči; ampak kdor ji verjame, da se res misli modernizirati, mora biti popolnoma neveden glede na njene navade.

Ameriške železniške družbe zahtevajo sodnijsko prepoved zoper vpeljavo osemurnega delavnika. Ker so volitve končane, se lahko začne boj zoper železničarski zakon. Družbe so si torej res izbrale to metodo, da iščejo sodnika, ki bi izjavil, da je zakon neustaven. Morda ga tudi najdejo; prvič to ne bi bilo. Ampak železničarjem se nič ni treba bati; saj imajo Wilsona! Ta že ukrene, da bo vse prav.

Kljub temu bi vendar priporočali železničarjem, naj se rajši zanašajo na svojo moč. Ta bo najbrže več vredna.

V Cardiff, Wales, je bil za nedeljo sklican zbor v prid uvedbi mirovnega pogajanja. Sklical ga je "National Council of Civil Liberties". Velika množica patriotičnih demonstrantov je udrla v dvorano, in tukaj se je razvil boj, kakor da je Cardiff nekje ob Somme.

Tako je. V vsaki deželi se dobe ljudje, ki so navdušeni za vojno, zlasti taki, katerim ni treba iti na bojišče. V tem zmislu imajo vladajoči krogi pogostoma prav, če trdijo, da je vojna popularna. Pogostoma se seveda pozabi, da ni vse pametno, kar je popularno.

Iz Dublina poročajo, da so povsod na Irskem živila strašno draga. Javne komisije že zahtevajo, naj se zabrani izvoz krompirja, da se prepreči lakota. — Polagoma pride vendar na dan, da ni le na Nemškem in v Avstriji hudo za ljudstvo, ampak da je vojna povsod bič za neposedujoče sloje. Ampak tudi to gre na rovaš kapitalizma. Na Angleškem in na Irskem pravzaprav ne bi smelo biti pomanjkanja živil. Velika Britanija ni blokirana kakor Nemčija. Anglija še precej gospoduje na morju in iz Amerike se neprenehoma izvažajo živila tja. Ali kaj pomaga to, če jih ljudstvo ne more kupiti? Ameriški kapitalisti ne izvažajo žita iz usmiljenja s stradajočimi Evropejci, ampak zato, da utržijo ogromne profite. In kdor jih ne more plačevati, mora stradati.

V raznih časopisih v Nemčiji je objavljen oglas nekega agenta, ki kupuje veleposestva za nekega kneza in naznanja, da se vloži 40 miljonov mark za ta namen. Zdi se torej, da ne prede nemškim knezom v tej vojni dobi huda, kajti 40 miljonov je že denarček. Medtem ko kupuje gospod knez veleposestva, se pa zahteva od navadnih državljanov, da naj vložé svoje zadnje vinarje v vojno posojilo.

Kakor poročajo "Times", je 19 članov indijskega zakonodajnega sveta predložilo podkralju zahtevo, da se podeli Indiji avtonomija in zastopnikom Indije v britskem državnem svetu enakopravnost z zastopniki ostalih britskih dominij. Indija noče, da bi se z njo ravnalo kakor s kolonijami. — Ali bo angleška vlada dovolj modra, da izpolni to zahtevo, dokler je čas?

"Slovenski Narod" poroča: Enkrat smo že naznanili, da so nemški poslanci Dobernig, Steinwender in Kraft osnovali novo nemško stranko, kjer bi se spojile vse današnje nemške politične organizacije na osnovi novega programa. Toda ta načrt je naletel pri obstoječih nemških organizacijah na večji ali manjši odpor. Za pristop v novo stranko se je oglasila doslej le organizacija "nemškega centra" in nemško-liberalna stranka na Nemškem, toda vse ostale nemške stranke so se izrazile proti tej novi nemški "Arbeitspartei". Končno so se izjavili tudi "Volksrati". Glavar te nemške stranke se je izjavil, da nova nemška stranka ne more izboljšati stanja avstrijskih Nemcev, ker se program nove stranke od programa dosedanjih strank skoro prav nič ne razlikuje. Ceterum censeo, pravi Volksrat, da obstoji rešitev avstrijskih Nemcev samo v "binkoštnem programu," katerega bi morale priznati vse nemške stranke.

Iz Odese poročajo, da je povzročilo veliko senzacijo, ker so tam aretirali okrog 5000 oseb. Približno 4000 so jih zopet izpustili. Najbrže gre — pravi poročilo — za dezertiranje v množicah.

Hm! Ljudem se najbrže odpirajo oči, da je tista smrt, ki jo od njih zahtevajo za "domovino," pravzaprav smrt za nekaj druzega.

Wilson je prijatelj osemurnega delavnika. Za poštne uslužbence je tak dolovni čas z zakonom določen. Tajnik zveze poštnih klerkov je pozval Wilsona, naj dokaže, da hoče ščititi osemurni delavnik. Po večjih poštnih uradih delajo klerki po deset, enajst, dvanajst ur na dan. — Wilson je imel priliko, pa je ni porabil. Poštni uslužbenci delajo še vedno čez čas. Kljub temu so večinoma voljli demokratično. To je "moški ponos".

Tekom vojne se je izvoz iz Zedinjenih držav v Nizozemsko tako povečal, da je Nizozemska še enkrat več uvozila, kakor prejšnja leta; obenem je veliko manj izvozila v Anglijo in Ameriko kot prejšnje čase, pač pa je veliko več izvozila v Nemčijo. Nedavno je Anglija obvestila Zedinjene države, da ne dovoli več preko svojega vodovja prevažati v Nizozemsko več vrst blaga; to ne velja le za Nizozemsko, temveč tudi za skandinavske dežele.

Iz Amerike smejo iti le pošiljatve, za katere se garantira, da so "nedolžne". Prepoved izvoza iz Amerike v Nizozemsko in skandinavske države je posledica statistike, ki jo je dala v javnost sama nizozemska vlada. V prvih šestih mesecih leta 1914 je Nizozemska izvozila v Nemčijo 7,671 ton masla; v istem času leta 1916 pa 19,628 ton. Sira je šlo iz Nizozemske v Nemčijo v prvih šestih mesecih 6,312 ton, medtem ko je šlo istega blaga v istem času leta 1916 45,969 ton tja. V istem času je Nizožemska eksportirala v Nemčijo l. 1914 1,025 kakava, l. 1916 pa že 3,302 ton.

Ameriški kapitalisti so v tem slučaju za "svobodno trgovino". Razlogi so razumljivi.

Grško vsakoletno število novincev (rekrutov) je določeno po parlamentarnem zakonu na 25,000. Mirovno stanje na temelju novincev in rezervistov bi znašalo od 280,000 do 300,000. Vojaški opazovalci pa pravijo, da je navdušenje na Grškem tako, da se lahko zbere 500,000 mož, vštevši mnogo veteranov iz balkanskih vojn.

Čudno navdušenje!

"Die Drau" v Oseku, poroča: Zagrebško sodišče je zaplenilo imovino Nikole Babića iz Iriga, ker je na sumu, da je kot vjetnik v Srbiji prešel v srbsko žandarmerijo.

Dalje se je zaplenila tudi imovina Petra Ninkovića iz Bežanije, ker je ob priliki, ko so Srbi vdrli v Srijem, šel k sovražniku in prejel od uredništva "Balkana" za storjene usluge darove v denarju, vsled česar je zakrivil zločin veleizdaje.

Zagrebške "Narodne Novine" poročajo: Zagrebško sodišče je odredilo zaplenitev imovine Dmitrija Atanackovića, ribarja v Zemunu, ker je na sumu, da je leta 1913 odšel v Srbijo in se, ko je prišlo do vojne, pridružil sovražniku in sprejel srbsko državljanstvo. Boril se je proti zavezniški bolgarski vojski in tako zakrivil zločin veleizdaje.

"Na sumu"; to je z dosten dokaz v "pravni" državi.

Vojni izdatki Nemčije znašajo, odkar je Rumunija stopila v vojno, približno 2,187,000,000 mark na mesec. V mirnem času ne doseže celoletni proračun te svote. Blagoslov vojne je torej popolnoma jasen.

ZADNJA BITKA V AMERIKI.

V Seattle, Wash., imajo velike preiskave. Dognali bi radi, kdo je povzročil, zakrivil ali začel v Everettu bitko, v kateri so padali ranjeni in mrtvi kakor tam kje na rumunski meji. Dognali najbrže ne bodo ničesar, ker bi dobili rezultat, katerega ne iščejo. Izgovor bodo lahko dobili; če se označijo tiste priče, ki so mrtve, za glavne, jim ne bo mogel nihče zameriti, da ne izvedo od njih, kar bi radi.

V Everettu ne marajo oblasti in "dobri meščani" članov organizacije I. W. W. Ti člani pa trdijo, da je v ameriški konstituciji zajamčeno nekaj takega kakor svoboda govora. Verujoči v to konstitucijo in v staro povest, da je Amerika svobodna dežela, so večkrat prirejali shode in govorili na njih. Ondotni oblastniki so pa prepričani, da je pravica moč, in ker jim je bilo ljudstvo dalo moč v roke, so jo rabili po svojem okusu. Večkrat se je zgodilo, da so člane I. W. W. siloma spodili iz mesta.

V nedeljo, 5. novembra se je okrog 250 delavcev odpeljalo na parniku "Verona" iz Seattle v Everett, kjer je bil sklican shod. Toda šerif in "dobri meščani" niso marali tega shoda in so se na svoj način pripravili, da ga preprečijo. Ker imamo namreč v svobodni Ameriki zborovalno pravico . . .

"Dobri meščani" so se, oboroženi, s šerifom zbrali na obrežju. Ko je priplul parnik, je našel obalo zasedeno in izletniki so kmalu vedeli, kaj to pomeni. Hoteli so šerifu dopovedati, kaj je pravica po zakonu :možu, ki je nastavljen, da varuje postavo, so morali šele učiti, da so tudi oni svobodni državljani in da krši zakon, kdor jim brani izkrcavanje. Toda mož postave je bil gluh, njegovi "meščani" so pa postajali vse rabiatnejši. Naenkrat je počilo. To je bilo znamenje za boj, ki se je sedaj vodil z obeh strani, dokler ni dal kapitan povelja za povratek, ker je bila nevarnost, da bo vse na ladji postreljano.

Drug oddelek delavcev bi se bil imel s parnikom "Calisto" odpeljati v Everett. Ko ga je "Verona" srečala in je izvedel, kaj se je zgodilo, se je vrnil.

Mrtve so pokopali, ranjence so oddali v bolnišnico, delavce "seveda" kot jetnike, in zdaj preiskujejo, kdo je zakrivil bitko. In naposled ostane to večna tajnost. Zakaj tega vendar ne bo mogoče priznati, da so oblasti s svojimi "meščani" storile greh.

Navaden razum bo sicer vprašal, čemu se je čedna tolpa zbrala na obrežju in čemu se je oborožila, če ni iskala tepeža. In kdor se zanima za razmere v Washingtonu, se bo nemara spomnil, da ni prvič, kar so šerifovi "meščani" v Everettu pretepali neoboroženo delavce z gorjačami in streljali nanje. Ampak take reči niso za uradno preiskavo, ki naj bi dokazala, da so bili na vsak način delavci krivi.

Kaj bi dejal Mister Wilson, ki tako rad govori o ameriškem duhu in o ameriških idealih?

Število motorcikljev na Nizozemskem je 7,500, a bicikljev ali koles 850,000, tako da pride eno kolo na vakih sedem oseb. Dežela je ravna in bicikli se rabijo za oddajo mesa, grocerij in drugega blaga, odtod njih veliko število.

Najdražje je mleko pač v Carigradu. Okolica ne nudi potrebne plodne zemlje za pridelovanje krme in se morata celo seno in slama od daleč dovažati; zato je tu živinoreja draga reč. Vrhutega manjka prometnih sredstev, vsled česar se mleko ne more redno dovažati. Živinorejci sami nimajo veliko smisla za mlekarstvo ter izdelujejo le manjvredno surovo maslo. Vsled balkanske vojne se je razbeglo tudi tracijsko prebivalstvo, ki se je pečalo z živinorejo. Zato je že pred sedanjo vojno stal v Carigradu liter mleka 40—60 vinarjev, boljše surovo maslo 6 K kilogram, sedaj so se pa cene dvignile še za 50 odstotkov.

Največji posestnik v Evropi je menda Rotšild. Na Češkem ima več posestev kakor Habsburžani. A kje so še posestva na Dolenjem Avstrijskem, na Moravskem, v Šleziji in na Ogrskem. Koliko zemljišč poseduje na Francoskem, Nemškem, Laškem, Španskem in v Ameriki. Njegov dvor v Ferieri na Francoskem prekaša s krasoto in bogastvom dvore vseh vladarjev. Tudi najboljši in najznamenitejši vinogradi na Francoskem so Rotšildova last.

Ameriški delavci so si kupili bič, da jih nauči več politične pameti.

Dopisi.

Cleveland, O.

Cenjeno uredništvo! Mislim, da mi boste dovolili malo prostora kot večletnemu naročniku v našem delavskem boritelju "Proletarcu". Bili so časi, ko so se morali socialisti skoro skrivati pred ljudmi, in če je bil kdo javno znan, da je socialist, so se mimo gredoče ženice, ki so ga srečale, pobožno prekrižale . . . Bog nas obvaruj takih ljudi, in druga drugi šepetale na uho: Oh! kako je nesrečna . . . njen sin je socialist. Ali časi se spreminjajo, in duh časa tudi ne zaostaja; naravnim zakonom in moderni vedi se ne more ustavljati nihče od najvišjega ali najsvetejšega do najuboznejšega na zemeljskem planetu.

Pa vendar je še veliko, veliko, ljudi, ki pravijo, da sta gospodar, in delavec bila, in bosta, dokler bo svet stal. In tudi bo tako, dokler bodo ljudje edino orožje, ki ga imajo, pustili v rokah svojih sovražnikov, to je kapitalistov. Mnogi izmed njih pravijo, kdor zna, ta ima; in to tudi potrdim. Ali ravno tukaj pridejo v nasprotje sami z seboj. Ako prideš naokoli z besedami in jim priporočaš, naj se naroče na list "Proletarec", dobiš vsakovrstne izgovore; med temi je tudi ta, da ga ne razumejo. In potem če ga vprašaš, kaj je malo poprej dejal, da kdor zna, ta ima. Te debelo pogleda, in ne vé, kaj bi ti odgovoril. Da, dragi rojaki, znanje je najprvo (ne mislim, da bi se mogel naučiti toliko, da bi lahko zdelal izpit za katerikoli doktorat) a kadar bo delavec toliko podučen, da bo vedel, kaj je razredni boj, potem ni več daleč, ko nam zasije zarja svobode in socializma. V deželi mrtvih smo vsi enaki, tako so nas učili naši velemni gospodje kaplani in župniki. In tukaj nastane vprašanje: Zakaj bi pa tudi v deželi živih ne bili vsi enaki, ko smo v deželi mrtvih? (Ne mislim, da bi si bili podobni kakor krajcarji.) To pa ni mogoče, potem pa ne bi hotel nihče več delati, če bi imeli vsi enake pravice; drug na druzega bi se zanašali, ker hrano bi dobivali kakor vojaki, obleko ravno tako, in tako bi bilo vse komisno kakor kajzerjeva ali carjeva armada. Tako nekako si predstavljajo nasprotniki delavstva socializem. Ali dragi moji, to ni tako. Vzemimo si n. pr. v tovarni, da dela tisoč delavcev, in ti delavci imajo dnevno po $5.00 plače. Zraven tega ima lastnik tovarne pa še $5000 čistega dobička vsak dan. Kdor dela po tem profit, in kdo ga uživa? Ko bi se bil John D. v svoji zgodnji mladosti prijel lopate in pika, pa bi šel odpirat nov rudnik, in bi ga tudi tudi odprl, tako, da bi se ruda lahko dobivala iz njega, in bi bil potem ostal vse svoje življenje v njem in spravljal rudo na dan, kaj mislite, ali bi ga danes prištevali med milijarderje ali med delavce? Med delavce! Ali vzemimo stvar od druge strani, kakor je v resnici, ko gara na tisoče delavcev za njegovo olnato veličanstvo, se prišteva John D. med miljarderje! In ravno tako je z drugimi izkoriščevalci delavske mase. In proti tem velikanom mora biti delavstvo vedno oprezno in graditi si mora če ravno po trujevi poti torpedo, ki bo torpediral velikana kapitalizma v globočino, odkoder ne bo imel več izhoda. Za gradnjo torpeda socializma je najboljše socialistično časopisje, med katero spada tudi naš bojevnik za delavsko pravo, Proletarec. Kako sem že omenil, da se časi spreminjajo, tako je tudi pokazal shod in veselica dne 29. oktobra Slov. soc. kluba št. 27., ker je bila dvorana nabita do zadnjega kotička. Kdo je govoril, je bilo že sporočano; omenim naj le toliko, da je govornik žel burno odobravanje. Znamenje, da se je tudi ljudstvo pri nas v Clevelandu začelo zavedati, da mu je edina rešitev izpod moloha kapitalizma v socialistični stranki.

Odprte oči.

Barberton, O.

V sredo, 1. novembra, smo imeli tukaj shod, ki se je z ozirom na razmere v tej naši naselbini jako dobro obnesel. Udeležba je bila od slovenske in hrvaške strani prav lepa. Ne rečem, da ne bi mogla biti boljša. Jugoslovanov živi v Barbertonu pač dosti več, nego jih je bilo na zborovanju. Seveda ni mogel nihče pričakovati, da pridejo na shod vsi tisti, ki se bojé, da bi tam mogli izgubiti svoje večno izveličanje ali pa tisti, ki "vedo", da morajo biti kapitalisti na svetu, ker ne bi delavci sicer imeli kruha . . .

Škoda je pač najbolj za take, da niso bili na shodu. Tam bi se jim bile lahko odprle oči in nemara bi bilj spoznali, da potrebuje veliko bolj kapitalist delavce kakor pa delavci kapitaliste. Izvedeli bi bili, kaj je pravzaprav tisti socializem, o katerem si predstavljajo strašne reči in naučili bi se bili, da je v socializmu tudi zanje edina rešitev. Obenem bi bili spoznali tudi kapitalistične stranke v pravi luči.

O vsem tem je marsikaj slišalo tisto občinstvo, ki je bilo na shodu. Govoril je sodrug Etbin Kristan iz Chicage. Mnogo rojakov ga je ob tej priliki prvič slišalo, mnogo zborovalcev je pa sploh prvič slialo socialističšno besedo. In vsi so se lahko prepričali, da trosijo nasprotniki večinoma laži o socializmu in o socialistični stranki.

Kar je govornik razlagal na shodu, je pa vredno, da zborovalci sedaj premislijo. Zakaj nasprotujejo kapitalisti in njih podrepniki socializmu s tako strastjo? Zakaj obrekujejo stranko in trosijo o njej laži?

Tovariš delavec, če to premisliš, moraš priti do spoznanja, da so sovražniki socializma ravno tisti, ki so tvoji sovražniki, četudi se ti pogostoma hlinijo. Tedaj je pa jasno, da je socializem zati dober. Še več! V socializmu je tvoja rešitev. Le če se poruši kapitalistični sistem, ki živi od tega, da te izkorišča, moreš biti oproščen izkoriščanja, kakor je pokazal govornik na shodu.

Toda socialistična stranka ne more zmagati, če jo smatrajo delavci za nekaj, kar je ločeno od njih. Delavci morajo sami biti v stranki; to se pravi: Socialistična stranka ne more biti nič druzega, kakor politično organizirani zavedni delavci.

V Barbertonu imamo socialističen klub. Vsak rojak ve za njega. Ta klub je en del socialistične stranke; on je kos delavske organizacije. Ako hočemo, da ima Kristanov shod resničen uspeh, je treba, da se pridružimo vsi do zadnjega temu klubu. Tam se lahko učimo, kar mora delavec vedeti, tam se pripravljamo za boje s kapitalizmom; tam si ustvarjamo ognjišče, odkoder naj se širijo iskre socialističnega spoznanja na vse strani.

Tovariši delavci! Pristopite klubu. Čim močnejši bo, tem pogosteje bomo tudi imeli priliko slišati dobre govornike in razširjati svoje znanje.

Koncem meseca bo tukaj zopet shod in upam, da se ga udeleže rojaki še v večjem številu. Žal gotovo ne bo nikomur, kdor pride.

S socialist. pozdravom

Frank Mrzlikar.

Stranka

Chicago, Ill.

Jugoslovanski socijalistični klub št. 1 priredi dne 30. novembra (Thanksgivings Day) ob 2 popoldne

VESELICO

z raznovrstnim šaljivim sporedom

v

NARODNI DVORANI

na Racine Ave in 18. ulici.

Med drugim se odigrata dve enodejanki

KDO JE BLAZEN?

in

USPEH.

Pri obeh sodelujejo razun članov kluba diletanti iz prijaznosti.

Po dovršenem sporedu, ki je topot pretežno namenjen šali, sledi ples in prosta zabava.

Rojaki so vabljeni, da se udeleže te veselice v čim večjem številu. Vstopnice se lahko dobe pri zaupnikih. Poskrbljeno bo v vsakem oziru in prijetna zabava je zajamčena kakor na vseh klubovih veselicah.

Odbor.

KLUBOM NA VPOŠTEV.

Na zadnjem kongresu J. S. Z. so razni delegati naznanili prizive proti nekaterim sklepom, katerih pa tajnik za pravila slučajno ni zabeležil. Vsled tega tudi niso prišli na glasovnice. Da se zadosti pravici onih, ki so vložili prizive, objavljamo tukaj zaključke, proti katerim so bili vloženi, tako da dobe člani priliko glasovati tudi o prizivih. Glasovanje naj se opravi na prvi seji, rezultat naj se pa naznani glavnemu tajniku do 15. decembra.

Sklenjena je bila v pravilih točka 23.: **Izvrševalni odbor.**

"Zvezni izvrševalni odbor je sestavljen iz glavnega tajnika in 9 članov, ki se volijo tako, da je 6 Hrvatov in Srbov, 3 pa Slovenci."

Priziv manjšine se glasi:

"V glavni odbor se voli 9 članov ne glede na narodnost."

Sprejeta točka 50:

"Vsaka organizacija ima pravico, da predlaga glavnemu odboru inicialtive za odobrenje."

Priziv manjšine se glasi:

"Inicialtive se lahko pošiljajo naravnost uredništvom zveznih glasil za objavo."

Člani naj glasujejo za ali proti skupno, ne posamično, in rezultat za in proti naj pošlje tajnik kluba tajništvu Zveze, kakor gori naznačeno, najkasneje do 15. decembra.

Tajništvo J. S. Z.

KLUBOM J. S. Z. NA ZNANJE.

Ravnokar je izšla strankina platforma (načelna izjava) in program za l. 1916. Ta izjava bo veljavna sedaj nadaljna štiri leta in bo vodilo naše agitacije in propagande. Treba je torej, da jo pozna in razume vsak aktiven član J. S. Z.

Ker je količina omejena — tiskalo se je je samo 2000 — naj klubi sežejo takoj po njej, da ne bo prepozno.

Cene so sledeče: **50 iztisov 40c, 100 iztisov 75c, 200 iztisov $1.50.**

Poštnina prosta.

Naroča se pri tajništvu J. S. Z., 803 W. Madison St., Chicago.

Tajništvo J. S. Z.

Nokomis, Ill.

Vsem članom socialističnega kluba tev. 128 v Nokomis, Ill., naznanjam, da bo prihodnja klubova seja dne 12. novembra t. l. ob 10 dopoldne v Socialistični dvorani v Nokomis. Vse sodruge upozarjam, da naj se polnoštevilno udeleže, ker imamo mnogo važnih reči na dnevnem redu in to treba o njih razpravljati in glasovati. Vsakdo naj prinese tudi glasovnico s sabo.

S socialističnim pozdravom

Frank Porenta,
tajnik.

LISTU V PODPORO.

Ant. Kodrich, Irwin, Pa. 40c. — John Bradač, Cleveland, O. 25c.— Slov. soc. klub štv. 32 v West Newton, Pa. $5.00.	
Skupaj	$5.65
Zadnji izkaz	451.41
Vsega	$457.06

V devetih mesecih letošnjega leta se je iz Zedinjenih držav izvozilo za 997.970.000, torej skoraj za miljardo dolarjev vojnih potrebščin. Več kakor za pol miljarde se je eksportiralo samih eksplozivnih snovi. V 21 mesecih je znašal izvoz potrebščin 1,617,845,000 dolarjev, to je okrog 22 odstotkov vsega ameriškega izvoza.

To je prosperiteta! Ampak — čigava?

Poročilo o razpečanih znamkah J. S. Z.

v mesecu oktobru 1916.

Država	Mesto	Znamke	Izj. znam.	Dual. znam	Prejemki	RAZDELJENO Stranki	Državni in County org.	Zvezi
Ark.	Jenny Lind	42	..	..	$ 11.00	$ 2.10	$ 2.10	$ 6.80
Ill.	Chicago, 6	100	..	..	26.00	.....	.....	16.00
"	Sesser	9	..	..	2.25	.....	.....	1.35
"	Staunton, 110	12	..	..	3.00	.....	.....	1.80
"	Waukegan	47	..	3	11.75	.....	.....	7.05
"	Springfield	28	..	4	7.00	.....	.....	4.20
"	La Salle	19	..	..	4.75	.....	.....	2.85
"	Chicago, 20	50	30	..	10.00	.....	.....	5.00
"	Staunton, 168	20	..	..	4.00	.....	.....	2.00
"	Chicago, 1	30	..	..	6.00	.....	.....	3.00
"	Virden	16	..	..	4.10	16.55	16.55	2.50
Colo.	Pueblo	20	..	..	5.50	1.00	1.00	3.50
Ind.	Whiting	20	..	..	5.00	.....	.....	3.00
"	Clinton	3	..	3	.75	1.15	1.15	.45
Kan.	Gross	34	..	6	8.50	.....	.....	5.10
"	Carona	11	..	..	2.75	.....	.....	1.65
"	Ringo	20	2	..	5.00	.....	.....	3.00
"	W. Mineral	8	..	..	2.00	.....	.....	1.20
"	Dunkirk	8	..	..	2.00	.....	.....	1.20
"	Skidmore	20	..	..	5.00	.....	.....	1.20
"	Frontenac	14	..	..	2.80	.....	.....	1.40
"	Franklin	16	..	..	4.00	.....	.....	2.40
"	Stone City	17	..	..	4.25	7.40	7.40	3.05
Mich.	Detroit, 114	40	..	..	10.00	2.00	2.00	6.00
Minn.	Virginia	23	..	..	5.82	1.15	1.29	3.38
Mont.	Klein	13	..	..	3.25	.....	.....	1.95
"	Bear Creek	26	..	..	6.70	.....	.....	4.10
"	Red Lodge	30	..	..	7.60	3.45	3.45	4.60
Ohio	Youngstown, 18	40	4	10	10.00	.....	.....	6.00
"	Collinwood	20	..	..	5.00	.....	.....	3.00
"	Akron	20	..	..	5.00	.....	.....	3.00
"	Youngstown, 62	8	..	5	1.60	.....	.....	.80
"	Cleveland, 27	40	..	..	10.00	.....	.....	6.00
"	Yorkville	11	..	..	2.27	.....	.....	1.17
"	Maynard	18	..	..	4.68	.....	.....	2.88
"	Neffs	12	..	..	3.00	.....	.....	1.80
"	Glencoe	16	..	5	4.00	.....	.....	2.40
"	Bellaire	40	..	..	10.02	.....	.....	6.02
"	Cleveland, 71	40	..	..	12.00	13.25	13.25	8.00
Pa.	Large	27	..	..	6.75	.....	.....	4.05
"	Primrose	9	..	..	2.25	.....	.....	1.35
"	Conemaugh	25	..	..	6.25	.....	.....	3.75
"	Reading	12	..	..	3.00	.....	.....	1.80
"	Yukon	37	..	..	8.50	.....	.....	4.80
"	Herminie, 69	22	..	6	5.50	.....	.....	3.30
"	Dunlo	17	..	..	4.25	.....	.....	2.55
"	Forest City	4	..	..	1.00	.....	.....	.60
"	Farrell	20	..	..	5.00	.....	.....	3.00
"	Clairton	40	..	..	10.00	.....	.....	6.00
"	McKees Rocks	20	..	..	5.00	.....	.....	3.00
"	Woodlawn	10	..	..	3.80	.....	.....	2.70
"	Pitco	11	..	..	3.30	.....	.....	2.70
"	S. S. Pittsburgh	20	..	..	5.00	.....	.....	3.00
"	Pittsburgh	10	..	..	4.15	.....	.....	3.15
"	Ambridge	30	..	4	6.00	.....	.....	3.00
"	McKeesport	10	..	..	2.50	.....	.....	3.60
"	W. Newton	24	..	..	6.00	.....	.....	1.50
"	Sygan	20	..	..	5.00	.....	.....	3.60
"	New Brighton	40	..	..	10.00	.....	.....	3.00
"	Fitz Henry	20	..	..	5.00	.....	.....	6.00
"	Willock	9	..	..	2.25	.....	.....	3.00
"	Ellsworth	17	..	..	3.75	.....	.....	1.35
"	Pittsburgh	10	..	5	2.50	.....	.....	1.50
"	S. View	21	..	..	5.25	.....	.....	4.50
"	N. S. Pittsburgh	100	..	25	25.00	.....	.....	15.00
"	Moon Run	20	..	..	4.40	.....	.....	2.40
"	Canonsburg	20	..	..	5.00	31.25	31.25	3.00
Wis.	Milwaukee	27	..	..	6.75	.....	.....	4.05
"	W. Allis	20	..	1	5.00	.....	.....	3.00
"	Kenosha	40	..	..	10.00	4.35	4.35	6.00
W.Va.	Milburn	24	..	..	6.00	1.20	1.20	3.60
Wyo.	Superior	13	..	..	3.25	.....	.....	1.95
"	Cumberland	8	..	..	2.00	.....	.....	1.20
"	Rock Springs	20	..	..	5.00	.....	.....	3.00
"	Reliance	5	..	..	1.25	.....	.....	3.00
"	Sublet	24	..	..	9.09	3.50	3.50	6.69
Jos Horvat, org. 6		..	..	..	.25	.....	.....	.25
Chas. Pogorelec, 132		..	..	..	6.74	.....	.....	6.74
E. Crnkovich, 77		..	..	..	.40	.....	.....	.40
H. Schrears		..	..	..	.58	.....	.....	.58
John Lažeta, 104		..	..	..	2.00	.....	.....	2.00
E. Zikić		..	..	..	17.94	.....	.....	17.94
	Totals	1767	36	77	$476.21	$88.35	$88.49	$299.37

Znamk na roki dne 1. oktobra	1037
Dobljenih v oktobru od stranke	1500
	2537
Razpečanih v oktobru	1767
Na roki dne 31. oktobra	770
Izjemnih znamk na roki dne 1. oktobra	278
Dano klubom v oktobru	36
Na roki dne 31. oktobra	242
Dualnih znamk na roki dne 1. oktobra	195
Dano klubom v oktobru	77
Na roki dne 31. oktobra	118
Fond zveze tiskarne:	
Redni mesečni prispevki	$88.35
Organizacija št. 9, Milwaukee, Wis.	2.00
Odračunjeno blagajniku tega fonda	$90.35

Ustavite vaš KAŠELJ

predno se dobro poprime vašega ustroja. Zmanjšajte napade ter utešite razdraženje z rabo

SEVERA'S Balsam for Lungs

(Severovega Balzama za Pljuča). Kmalu bote priznali vrednost tega zdravila pri zdravljenju kašlja, prehlada, hripavosti, krčevite davice, vnetja sapnika, in bolnega grla.

Cena 25 in 50 centov.

Ako dvomite naše besede, čitajte sledeče pismo, katero smo pred kratkim prejeli in katero potrjuje kar mi trdimo: "Hočem vam naznaniti, da je Severov Balzam za Pljuča zelo uspešno učinkoval. Takoj po prvem popitku so se moji otroci boljše počutili. Pomagalo jim je odpraviti kašelj in preprečal je tudi nadaljne napade. Rabili smo ga tudi v slučaju oslovskega kašlja pred dvemi leti ter je tudi pomagal." J. Kowalski, Cutchogue, N. Y.

Kadar potrebujete zdravila, vprašajte za Severova v lekarni. Glejte da dobite tista po katerih povprašujete. Zavrnite nadomestitve. Ako jih ne morete dobiti v lekarni, naročite jih od nas.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa.

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vezba	$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaških klavnic	.75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda	.50
Proletariat	.10
Etbin Kristan: Nevarni socializem	.10
Kdo uničuje proizvajanje v malem	.10
Socializem	.10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	.10
Kapitalistični razred	.10
Vojna in socijalna demokracija	.15
Prof. Wahrmund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost	.25
O konsumnih društvih	.10
Zadružna prodajalna ali konsum	.05
Kako je lep vojaški stan. (Poljudne zbirke "Več luči!" 6. snopič.)	.10
Katoliška cerkev in socializem	.10
Spoved papeža Aleksandra	.10

Vse te knjige in brošure pošljemo poštnine prosto.

PROLETAREC,
4008 W. 31st St., CHICAGO, ILLINOIS.

Božične darove v denarju.

je treba čim preje odposlati, ako želimo, da naši dragi v stari domovini praznujejo 25. decembra, največji praznik. Treba je vedeti, da parobrodi ne odhajajo tako pogostoma kot so pred vojno in vsled tega vzame veliko več časa, predno pošta pride v stari kraj.

POSLJITE DENAR V STARO DOMOVINO TAKOJ!

Ako želite, da bo poslani denar sigurno in hitro izročen v roke naslovljenca v domovini, potem se poslužite

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE, CHICAGO, ILLIONOIS.

katera je pod državnim nadozorništvom.
Kapital, prebitek in uloge $6,500,000.00.

Vabilo! Vabilo!

Slovenski soc. klub v Conemaugh, Pa.

PRIREDI

PLESNO VESELICO

v soboto, dne 18. nov. v proslavo socialističnih znag na volilni dan.

Veselica se vrši v Slov. izob. domu na Franklin Boro. Igrala bo slovenska orkestra iz Conemaugh. Radi tega vabimo slovensko občinstvo iz cele okolice, da blagovoli veselico posetiti v obilnem številu.

Začetek ob 7 uri zvečer. Vstopnina $1.00.

ODBOR.

Vabilo na ljudski shod

katerega priredi

Soc. klub štev. 118

dne 26. novembra t. l.

ob dveh popoldan v dvorani društva "Posojnska Jama" v Canonsburg, Pa.

Najuljudneje vabimo vsa podporna društva in vse soc. klube v Western—Penna. da se tega javnega ljudskega shoda polnoštevilno udeleže. Pred in po shodu bode igrala "Slovenska Godba" iz Alexander, Pa.—Glavni govornik bode sodrug E. Kristan iz Chicage.

VSTOPNINA PROSTA.

Za mnogoštevilno udeležbo se priporoča soc. klub štev 118 J. S. Z.

Po svetu.

Pred kratkim je bila podpisana med kitajsko vlado in International Corporation ter Siems-Carey Railway and Canal Co. pogodba, po kateri bosta ti dve ameriški družbi zgradili na Kitajskem nad tisoč milj železnic. Gradnjo bo financirala kitajska vlada s tem, da bo potom American Internacional Corporation izdala tozadevne bonde.

Načrt za gradnjo železnic še ni izdelan, pač pa se to zgodi v kratkem, čim pride na Kitajsko ameriški inžinirski izvedenec, katerega bo na priporočilo American International Corporation imenovala kitajska vlada. Kontrakt določa, da se zgradi 1.100 milj železnice. V kontraktu je določeno, da se lahko kitajska vlada v vsako stvar, ki bo v zvezi z gradnjo, vtika in izraža svoje mnenje. Ako se ameriškim kontraktorjem ne bo zdelo mnenje vlade pravilno, se bodo tako dolgo posvetovali in pogajali, da se sporazumejo.

Zastopnik American International Corporation je izjavil, da bo to najbrže prvič, da so Amerikanci napravili s kitajsko vlado pogodbo za gradnjo železnic. Zdaj je na Kitajskem okoli 6.000 milj železniških prog, katere nosijo velike dobičke. Mislijo, da bo v najkrajšem času imenovan ameriški inženir, ki pojde takoj na Kitajsko. American International Corporation je že dala kitajski vladi na razpolago pol miljona dolarjev, da bo mogla napraviti tozadevno raziskovanje. Z gradnjo železnic se najbrže ne prične pred drugim letom, kajti šele do tedaj bo mogoče izdelati načrte in izračunati, koliko bo gradnja stala, da se potem izdajo bondi.

Tako gre ameriški kapital po svetu, talg nastajajo konkurence v tujini, tako se pripravljajo konflikti. Tak je kapitalistični sistem.

Kakor pripoveduje neki sotrudnik chicaške "Tribune", mu je štirinajst dni pred volitvami neki republikanec dejal: "Do leta 1920. bo republičanska stranka bankrotna in takrat bo Theodor Roosevelt njen upravnik." — Mi smo že takrat, ko je Roosevelt odklonil progresistično kandidaturo, dejali nekaj podobnega. Teddy je vedel, da ne more zmagati brez republikancev. V gotov poraz se pa ni hotel podati, in zato ni maral kandidirati. Sprejel je Hughesovo kandidaturo, v duši ji pa gotovo ni želel uspeha. Zakaj če bi bil sedaj Hughes izvoljen, bi republikanci imeli svojega boga. Sedaj, ko je bil poražen, bomo kmalu slišali: "Ej, če bi bil Teddy naš kandidat, ne bi bili propadli." In s tem je Roosevelt računal.

Nemški rajhstag se je v soboto, 4. novembra odgodil. To se je zgodilo precej neprostovoljno. Splošno se je mislilo, da bo zasedanje trajalo še teden dni. Nameravano je bilo, da bo imel kancelar Bethman Hollweg še en govor. Toda njegov pogoj je bil ta, da ne sme biti debate o njegovem govoru. S tem nesramnim pogojem so bili zadovoljni prostomisleci in katoliški centrum, ne pa ostale stranke, ki so želele razpravo. Kakor poroča dopisnik "Duesseldorfer Anzeigerja," edinega nemškega lista, ki ima sploh poročilo o tem dogodku, je smatrala vlada tako debato za neljubo, in ker se nekatere stranke niso dale pregovoriti, je kancelar sklenil, da sploh ne bo govoril. Voditelji strank so sicer izrekli, da je tako utišanje parlamenta obžalovanja vredno, naposled so pa vsi razun socialistov glasovali za to, da se parlament takoj odgodi.

Nemčija je ustavna država. Njen parlament zboruje tudi med vojno. Toda — čemu zboruje? Le zato, da dovoljuje vladi vojne kredite. Če si kdo dovoli, da ima načeloma drugačne nazore, kakor vlada, najdejo pretvezo, da ga zapro kakor Liebknechta. Če hoče parlament debatirati o kakšni stvari, ki vladi ni všeč, ga pošiljejo domu. Kajti če ne bi bila večina sama glasovala za odgoditev, je popolnoma gotovo, da se vlada ne bi ozirala nanjo, ampak bi sama odgodila državni zbor. In kaj naj bi parlament storil, če mu ne bi ugajal tak absolutizem?

Ničesar ne bi mogel storiti. Zakaj če bi se poizkušal postaviti na noge, bi poslal Bethmann-Hollweg hladnokrvno po bataljon grenadirjev in parlamentova slava bi bila hitro pri kraju.

Države, v katerih vlada en razred nad drugim, so toliko ustavne, kolikor se ljubi vladi; zlasti je pa parlamentarizem navadna farsa v vojnem času, ko stoji vojaška sila visoko nad vsako voljo. V tem oziru se tudi Nemčija nič ne razlikuje od Rusije in berlinski rajhstag nima prav nič več moči, kakor petrograjska duma.

Mehiško nacionalno bogastvo znaša sedem miljard dolarjev. Od tega je za tri miljarde vrednosti v ameriških rokah, dve miljardi pa v rokah drugih tujih kapitalistov. Štirinajst in pol miljona Mehikancev nima ne doma ne zemlje.

Ali je težko razumeti, zakaj so v Mehiki revolucije? Je li treba še več razlaganja, zakaj žele ameriški kapitalisti vojno z Mehiko?

Kultura je plod mednarodnega dela.

Kakšen vrišč je bil v Chicagi pri vseh stavkah, kadar so se izdajale sodnijske prepovedi proti stavkarjem! — In kako so tedanji stavkarji sedaj volili? No, glasovali so zopet za bič!

Bodoči kongres bo imel svojo posebnost. V Montani je bila izvoljena Miss Jeanette Rankin za poslanico. Kongres bo imel svojo prvo žensko članico.

Neizpremenljiva resnica: Za socializem je treba znanja.

Babjek tarna po porazu, junak si nabrusi sabljo.

Do prihodnjih volitev so štiri leta. Za delo je to kratek čas.

Kako si olajšati delo.

Za prihranitev dela si kupujete razne stroje, kot: pisalne stroje, šivalne stroje, itd. Ni potrebno hvaliti take previdnosti. Toda če si hočete stalno olajšati svoje delo in ga izboljšati, rabite Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino, katero bo razbistrilo vaš dun in ga pripravilo za delo. Isto vam izčisti črevа in odstrani povod za zaprtje, nervoznost, nespečnost, splošno slabost in topost duha. Cena $1.00. V lekarnar. Jos. Triner, izdelovalec, 1333—1339 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

V Chicagi je bilo oddanih 270.200 ženskih glasov; od teh je dobil Hughes 135.160, Wilson pa 130.050.

Dr. Richter's Pain Expeller

za revmatične bolečine, za bolečine otrpnelosti sklepov in mišic.

Pravi se dobi le v zavitku, kot vam kaže ta slika. Ne vzemite ga, ako nima na zavitku naše tržne znamke s Sidro.

25 in 50 centov v vseh lekarnah, ali pa naročite si naravnost od

F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington Street,
New York, N. Y.

$1.40 GALONA GARANTIRANA WHISKEY

Sloviti „Lucky Tiger" je sedaj občinstvu naprodaj po takšni ceni, po kateri so ga prej kupovali zalogarji nadebelo.

Močna in mehka, je ta pijača—naprodaj pod žaneslјivim jamstvom. Če Vam ni všeč, dobite takoj denar povrnjen.

Čim prej si jo naročite, tem več si pribranite denarja.

Stulz Brothers,
Department 266
Kansas City, Mo.

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Ako želiš čitati najnovejše in dobre novice, potem se naroči na "Milwaukee Leader" največji socialistični dnevnik vzhodno od mesta New York. Stane 25c na mesec. Milwaukee, Wis.

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane $1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E Ohio St., Chicago, Ill.

MODERNA KNIGOVEZNICA

Okusno, hitro in trpežno delo za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAM,
1633 Blue Island Ave.,
Chicago, Ill.
(Adver.)

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Zdravniška preiskava brezplačna—plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicage živeči bolniki naj pišejo slovenske.

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostranim vrtom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizo cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska štev. 224 m

James F. Stepina, predsednik.
Christian R. Walleck, I. podpreds.
Emanuel Beranek, II. podpreds.
Adolf J. Krasa, blagajnik.

AMERICAN STATE BANK

Ravnateljski odbor
Michael Zimmer, načelnik
Emanuel Beranek
Dr. Anton Bianchi
John Fucik
A. V. Geringer
John C. Krasa
Ernest Kunde
James F. Stepina
C. R. Walleck

Ameriška Državna Banka

1825-27 Blue Island Avenue, blizo 18-ste ulice,
CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek . . . $500,000.00

ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zvečer vse druge dneve pa do 5½ popoldan

Pošiljamo denar v stari kraj brzo in točno.

POZOR!

Zaradi nepričakovanega naglega dviganja in nestalnosti kronske vrednosti, nemogoče je določiti stalno ceno, ali vse naše cene bodo računane po najnižjem dnevnem kurzu. Uprašajte ali pišite po cene.

Obsežnj denarni premet in nizke cene. Vse pošiljatve garantirane.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico v Zagrebu in njenimi podružnicami.

Pošiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Angleško in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Naivečja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. -:- Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

NOVA IZBIRA, NOVE CENE!

Slovenskih grafofonskih plošč imam v zalogi le še par sto. Naročite, dokler ni prepozno! Tudi nekaj zlatnine še imam. Požurite se, dokler mi zaloga ne poide!

Anton J. Terbovec,
P. O. Box 1 Cicero, Ill.

LOUIS RABSEL
moderno urejen salun
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199

SLOVENCI
pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.

Zavarujete se lahko za $1.00, $2.00 ali $3.00 dnevne bolniške podpore in za $150, $600, $1.000 ali $1.500 posmrtnine.

Pišite za pojasnila glede ustanovitve novih društev gl. tajniku Johnu Verderbar, 2078 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Ne igraj se z zdravjem!

Zdravje je več vredno ko bogastvo. Ako se počutiš dobro, nikar ne spravljaj v nevarnost svojega zdravja s tem, da poskušaš raznovrstne alkoholne grenčice, ki ne oslabe samo krvi, marveč več ali manj uničujejo krvne celice. Kri je takoreč reka, ki Ti daje dragoceno življenje. Ona se preteka po arterijah in žilah in prinaša hrano vsaki posamezni celici in okrepčuje vse telo. Istočasno odstranja nepotrebne snovi, ki se prehitro zbirajo, in pokončuje raznovrstne bacile. Radi tega se treba ogibati vsega, kar bi oslabljevalo in storilo nezmožne krvne celice. Edinole silna, močna krvna telesca so sposobna, da izvršujejo namen, ki ga imajo, namreč: **Ohranjevati in varovati.** Čisto naravno vino jim nikakor ne škoduje. "**Ono okrepčuje živčni sistem in usposablja telo, da izvršuje svoje glavne namene**", pravi dr. Armand Gauthier, član francoskega zavoda, v svojem predavanju, ki ga je imel pred zdravniško komisijo v Parizu.

Trinerjev Ameriški Eliksir iz Grenkega Vina.

To sredstvo, s kojim se nobeno primerjati ne da, je sestavljeno iz rastlin, koreninic, ki so priznane zdravniške vrednosti, in iz naravnega, čistega, popolnoma zrelega vina. Nima nikakih kemikalij ali strupov. Pospešuje prebavo, okrepčuje organe, jih oživlja in daje moč živcem. Pomaga pri

ZAPEKI	NERVOZNOSTI
VETROVIH	SLABOKRVNOSTI
NAPENJANJU	POMANJKANJU ENERGIJE
GLAVOBOLU	SPLOŠNI SLABOSTI

hitro in sigurno. Odkloni kratkomalo vse ponaredbe, ki žro samo denar! Naše načelo je, da izgotovimo sredstvo, ki je dobro, ki pomaga — in naša cena ostane — naj se cene tvarin, posebno vina, še tako dvigajo — vedno iste: $1.00. — PRI VSEH DRUGISTIH.

Sedanji letni čas pripelje seboj raznovrstna nezaželjene goste, posebno revmatizem in nevralgijo. Ali veš, kako jih sprejeti? Najboljši način je, da rabiš TRINERJEV OBLIZ. Je izvrstno zdravilo, ako Te boli vrat, ako imaš otekline, razpokline itd. Cena 25 in 50c, pri vseh drugistih, po pošti 35 in 60c.

Pri vseh boleznih, ki so spojene s kašljem, rabi Trinerjevo zdravilo za kašelj (TRINER'S COUGH SEDATIVE), cena 25 in 50c, po pošti 35 in 60c.

JOS. TRINER
kemik izdelovalec,
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.